శృంగారపథ

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

ప్రచురణ :

ఎ. వరలక్ష్మి

మారుతీనగర్, విజయవాడ – 2.

తృతీయ ముద్రణము
ప్రతులు ౨౦౦౦

హేవిళంబి

1957

మంగళశ్రీ ముద్రాక్షరశాల,

విజయవాడ - 2.

శృంగారవీథి

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

నవగోపీనవగోపగోపరివృతానందైకనాట్యక్రియో
ద్భవరేణూత్కర మందుఁ గానఁబడె గోపవ్యాసకైశోర కే
శవపాదాంకితశంఖచక్రనవరాజచ్చిహ్నముల్ చంద్రికా
నవనీహారవిలాసవేధితుల బృందావీథికా శ్రేణులన్

కపురపుఁబండు వెన్నెలలు గ్రమ్మ నిశావలయమ్ములందుఁ బూ
ర్వపు భవనంపు నే వ్రతముపట్టెనొ బృందను నేఁడు పండి నా
మపుఁ గొనలెత్తె మానిజనమా సకదేశములందుఁ గంటె స్ప
ష్టపడె సువర్ణనప్రభృతిసంగతవైష్ణవపాదచిహ్నముల్

అతిశోభాస్పదమైన శ్రీసారికిశోరాంఘ్రిద్వయీపూర్వని
హ్నితరాధారమణీకుచద్వయముకంటెన్ నేఁడు సాంకంబులై
యతిశన్ నాథుని మానసంబునకు బృందారణ్యమార్గంబులా
ర్జితజన్మాంతరపుణ్యకేశవశిశుక్రీడాపదస్థానముల్

నవమాకందకుజాగ్రబాలకిసలాంధ్రశ్యామ్యకాహూస్వనం
బవు పుంస్కోకిల నిద్ర మేలుకొనె నేలా యర్ధరాత్రమ్ములం
దవి దీర్ఘమ్ములుగావు హ్రస్వములుగావా కాంతలున్నన్ న
పవుఁ జంపున్ వచియింప నేమిటికి హా! సాంఘాంగనాదుస్థితుల్

హో నే నెంతగ బోలుపోయితిని యీ మోసంపుస్వర్లోకసీ
ణానాదంబులు శాశ్వతం బని యనంతంబైన యాత్మావన
ద్రానందంబులు జేతులారగ శరీరాంభోధిలో ముంచితిన్
హా! నందవ్రజబాలుఁ డిట్టిఁటవే! యంభోజపత్రేక్షణా!

ఆ నవనీతచోరుని నవాంగముల్ స్పృశియించినంత మం
దానిల మేమి మిట్టిపడి యాకసమంటుచు నాతఁ డర్చిత
స్థాణుఁడు ధూర్తశేఖరుఁడు జారుఁ డనంతవేషానుఁ డిప్పాటం
గాని మెఱుంగఁ డీతడు విగారపు గోపకుమారు నెయ్యముల్

ఈ మలయానిలంబులకు నీ నవశీతనుయూఖరోచిను
ద్దామవిలాసకాంతులకుఁ దా మని యేమిటఁ దీసిపోవునే
కోమలి! లేఁతమావికొనకొంతల మాఁజకపాయకంఠకా
హూమృదునిస్వనంపుమధు వాల్కెడు నీ పికకన్యకాంతలున్

ఈ స్వర్లోకపుగానవాహినులు పూనెంగాక పక్షాంగనా
నిశ్వాసంబులు కాకపోవునెడ నంటెన్ ముక్తికళ్యాణముల్
ఘోషస్వప్నస్మరరాగసంహితలఁ జెప్పన్ వచ్చు నిన్నున్ ఘనాం
తస్వాధ్యాయివి కోకిలా! భవనుదాత్తశ్రీకి స్వస్త్యాగజంబుల్

అది 'టాటా' టోనరించె గోపయువతీసాహిత్యమందస్మితాం
చదపాంగాభినవాభిరామరసరాసక్రీడకున్ లుబ్ధుఁడై
నాడు పుంస్కోకిలవాణికాటమి వృథామనస్క్రియాపేశలు
స్థాయుండై వ్రజనాథమాళి నవబృందాభార్గవీభూములన్

శ్రీదములై వినుంగఁ దనగానముఖకుద్యగతాత్మనన్యనా
గాదితసర్వపశ్వానిజనస్వల్లభమోక్షములై పురాసనా
స్వాదితనాత్ససుర్పితలసత్సరిగంభరసాబ్ధులో భవ
త్స్వాదసగోరుహానుభవభాగ్యము విస్మృతిరాదు మాధవా!

మసృణేందీవరమల్లికాసగిమళీమందారరక్తాంబుజ
ప్రసవామోదభరాతిమంజులశరీరా! చారుతుష్టారీ! సనా
రసనీలోత్పలశంఖచక్రహలశార్ఙ్గశ్రీ విడంబిప్రసూ
నశరాంభోదనవావతారా! జగదానందా! కటాక్షింపవే!

నవతామంజులబాలపల్లవమనోజ్ఞంబైన కైశోరకే
లినపాదద్వయి రాధికాకుచతటీసంక్రాంతకస్తూరికా
ప్లవి దక్షించుకొనెన్ పురాప్రణయకంజన్మల్లి రాగమ్యముల్
పుష్పకేరంబుల స్వేచ్ఛ నేలుకొనిమెన్ బుష్పేషుసామ్రాజ్యముల్

భువనము లేకమై వెలిగిపోయెడు నీ జలజాతవైరికిన్
ఘనమయినన్ సితాభ్రశకలం బొకడేనియు నడ్డురాదు స్వ
స్వనహీనీనధోగ్రకలుషప్రథితాంకుని బొంది శర్వరీ
యువతియు దోషమైనది ముహుర్ముహురుత్థితమ స్మరాగమై

ఇవి పూఁబాన్పులచే ప్రసూనశరముల్ ప్రేమార్చ్యముల్ గోపికా
ననలీలాస్యముతో మనోహరున కానందంబు సంధించుఁ జో
గులవి జ్యోత్స్నాశయనంబులో! నవమహోహేమంతరాత్రిశోకరా
సుదృట్లో! క్రోధహుతాశనార్చిరుదితాంశు ప్రోలికాముంజలికన్

కానా నష్టస్వర్ణతామ్రంబువులై యానాఁ డోయని చిల్కించనకే
స్నానం జేసిన గోపికలా యిది చెలీ! చాల్ప్రాంఘ్రి తాకించకే
గా! నా కేలని స్వామిమాంగళపదాంభోజాతసంతానమా
లానిష్యందమరందపానమ్ములు లేదా! నాకు భాగ్యంబులా?

అధిగతనాథనిర్ఘృణయు మా స్వగతాసువునైన రాధికా
పృథుపులితాంగి యోగిరం బ్రబిష్ఠవనితల యాచుఁ జాపముల్
రుధిరముఁ గ్రమ్మ మిక్కిలి నటుల్ తనమానసశిలీముఖాహతి
వ్యధితమనోంబుజాతసకలావయవంబులఁ గుంచితాంగియై

భూభృత్కంపితమధ్యయంపు జఘనంపుం భారముం జేసి యా
ధోభాగోద్వహనంబు చేత నమృతాంధోలోకపుంస్త్రీసాగరే
యీభవ్యాంగములట్టులీ సుచరితాహేలాంగలీలల్ శిరిసు
ష్ఠోభాకంపితముల్ పునఃపునరుదీర్ణాభాయమానంబులున్

తత్లావణ్యనిధాన మా యువతినేత్రాంభోజయుగ్మంబు మ
స్మిత భాష్పాంబుధియై యధోముఖపరిశ్రీ సిగ్గునై నాగ్రతా
వ్రతలోలామ్యతిరమ్యమై సుశిరగ్రాభాతివేలాహమా
హతాక్రాంబుజకోరకచ్ఛవిసహోద్భావ్యయంబునై పొల్చెడిన్.

కలనో! లేదా! పురైక్యముల్ వ్రజనధూకల్యాణసౌందర్యసం
గులుపున్ మాకును నేటిగాథ లవి మాంతోఁ బాటుగా నీవు స
జలజాతాక్షియు యామిఖిన్నపుగదా! జాలీ! ఈమోనే, ...
పళివో, పాదుము, వ్యర్థకల్పితమృషావాత్సల్యసంగీతము...

గాయత్రీప్రభవాగ్ని జిమ్మెద నదే కామామృతాంగముల్ ...
నా గారాకృష్ణిసతి కేరె సాక్షులు మనోనాథుల్ బ్రబోధ...
నే యున్నా నమితంపుభక్తి కద యో బృందావనాభ్యంతరము
నై యగ్రోధములార! మీ రనిన మానందవ్రజస్వామికిన్.

పో పో! నొంతగ మెచ్చులాడెదవో యీ పుణ్యాటవీశాఖి...
తాపించిన ... దేనల్ల భవ్యదుత్సాక్ వ్యాఘ్రముపానాగత్తి
శ్రీపర్ణీతరుపాళి సాక్షులుగ నె జనంతికాకాకచిం
చేపున్నాగము జూపి యే మనియెనో! శ్రీలాంఛనుం దెట్టెన్

శ్రీపదలాంఛనుం డగువె చిన్మయరూపుం డట్టి గ్నానవే
గోపవధూవిలాసకుచకుట్మలముల్ వికసించి నాల్గు ఘుం
టాపథముల్ ధ్వనించిన వసన్యజశింజిని చేత గన్యబృం
దాపదమందుఁ బూచిన వసంతములై గిరిమల్లికాతతుల్

హా స్త్రగతాసువుల్ బ్రసహితాధికబాష్పయుగల్ ముహుర్ముహు
ర్న్యస్తకుచాంబరల్ స్ఫురితసాలకిసాలపదల్ మనోవ్యథా
ధ్వస్తవివేకనుల్ బ్రతిపదస్ఖలితల్ సఖి రాధ్రార్చె శ్రీపతి
స్వస్తమనోజ్ఞుఁ బూర్వతటసన్యనికుంజపుటఃప్రవేశితల్

౨

కొనివత్తు నాథు నని యే
గినదూతిక పోయి రా కేళీలా
జనితశ్రమాపనోదా
ర్థనికుంజాంతిగనివిష్ణు వ్రజపతిఁ గాంచెన్

దూరమునంద గుర్తిడి యదుప్రభుఁ డామెను రాధయుందుఁ బెన్
గౌరవమట్లుగా నెదురుగాఁ జనె మంజులపల్లవోటజ
ద్వారమువైపు లోపలికి వచ్చినఁ గోమలగంధవాహవీ
చీరమణీయమార్గములఁ జెచ్చెరలాను సమాగమంబునన్

*

స్వామీ! గోపవధూమనోభవ! ప్రశస్తం బౌ యగున్ జాల నా
హా మర్యాదలు రాధికాతనువశి నిర్వాహించుచున్ విప్రవా
గాముందజ్వరతాపశోషితశరీరాతిశ్రమవ్యాప్తి శ
య్యామధ్యంబున నిడ్చ దంగభవబాణాఘాతభిన్నాంగియై.

నీ కన్నన్ శ్రమవారిసోదనకళానిష్ణాతనాథంబుగా
నీ కుంజాంతరపల్లవీనపవనం బేపారు రాధాసతీ
స్తోకోరోజపటీరశైత్యము హరించున్ దాను దీర్ఘశ్రవః
శ్రీకారంబులలోన సుళ్ళుదిగుచున్ శింజానభృంగధ్వనై.

ఆ బృందావనవీథికావిహరమాణానూనమందానిల
ప్రాబల్యంబును జేరి పక్కడినిలే ప్రాణంబులున్ మానముల్
ఘ్రాణోత్కల్ పత్రినిప్రయోగదహనప్రోతాయసస్తంభకో
త్కొటబద్ధల్ మలయానిలోచ్ఛ్వసన మేలా యోగ్యుకోపాంధకా !

నీ వేమో యటు చూచి వచ్చితివి ప్రాఙ్నాంక్షపూతచోరోగ్రగా
జ్యావల్లీనినదప్రపూర్ణము లు బృందారణ్యము ల్విప్రసా
గావిద్ధాంగులకున్ మహాభయదమై ప్రాణానిలాకర్షణా
ప్రావీణ్యంబయి రేచెఁ బుష్పసమయాగంభంబులం గేగహీ .

తలిరులు నవ్వసంతుని కురిధానయనోజ్జ్వలకాంతిచేత సె
జ్జలఁ బలుపంగనైనఁ బరుసంబులె యయ్యెను గానవాంతిమా
దలరులపీధులన్ బ్రతిలతాంతము క్రాంతములైన తేఁటిత్రా
క్కల నవవింటిజోదు గణి గట్టినదే జగదేకసుందరా!

నీయానందపుమూర్తిరేమో స్ఫూర్తి కగున్ నృత్యన్మయూరీనటీ
చ్ఛాయాబర్హముతో పికీకుహుకుహూ సంగీత భంగీకళా
గాయామమ్ములతోఁ గళిందతనయాపాన్వకోదవీలాంబుజ
ప్రేమోదూతమధుప్రవాహౌ తముకుల శ్రేణీగమత్కాంతితో

నీలపయోధరాకృతివి నిత్యమనోగతతాపకీనసు
శ్రీలలితాకృతిం గని కృశీభవదంగములం జెమర్చుచో
నైలలతాపికీమృదుకవాంచితమంజుతంగోర్ధ్వనల్లగీ
డోలలఁ దేలి కారతియుఁ దోగపుఁజిత్తమునందు హా తొగాన్

చూతతమాలపల్లవనికుంజతలేయ్యల శైత్యమార్ద్రం
ప్రీతియు దేహళీనిహితదృష్టియుఁ బాండుకపోలభాగసి
ఘ్నాతకరోష్ణబాష్పయు స్తనద్వయమున్ ద్యపతన్మనోజబా
ణాలిప్రకంపమానయు దురాపప్రభు ! రాధక, నేఁటి చెప్పుచోన్

దోసిలి యొగ్గి చందనమునేల మనోభవబాణపాతసం
త్రాసకుచాగ్రభాగమునఁ దాలక నుంగళశాద నిహ్నుమాల్
వ్రాసి మనోజభూత యని ఒకపులుకట్టి తమాలపర్ణముల్
దూసి లతాంగి దేహళిఖ ధూపము వేసినదోయి మాధవా !

పొసఁగ ఘనమైన నంతట విభాతి నలంచె సకుంకుమంబు క
స్తురితిలకంబు సుభ్రుకుటి సుందరరేఖలఁ దీర్చి సూటిగా
మరి లసలీకనాయము మమర్చి జటాకృతి నున్న వేణికా
భగమున శైవమూర్తి స్మరబాధకుఁ దాళక రాధ, మాధవా!

ప్రియవేషసుప్రతీపిరుద్రైన శివు నారాధించియుఁ దేహతా
పనమున్స్నాన పొగిపోవదును గోపాలా! చతుర్యామముల్
నిశలన్స్యన్ దినముల్ పికోద్ధతిఁ గదున్ శీఘ్రమ్ములై పో నన్ను
గ్రసనోగ్రింబయియున్న దా నెమ్మిస్థితి యింకఁ జెప్పఁగా నేటికిన్

దయచేయంగదె నందగోపసుల రాధాకృష్ణ యంచున్ సదా
ప్రియతాత్మన్ జపియించుచున్నయది బాష్పప్లుత నేత్రద్వయిన్
శయనంబందున నంటుకొన్నయది శాశ్వల్యాబంధి యేకమ్యో న
య్యోగము పాలిభాతిక వంనరేఖవలెఁ గృష్ణా! వల్లవీవల్లభా!

3

గోపము నాఁటసడగతి సూక్ష్మస్థగంగం చూచు వచ్చె నా
భూషితనల్లవినయన పుష్పగుచ్ఛపు చెంతసన్ బాదా
పేర్చితమైనచేట వనవీధిబడిన్ మృదాలానిలా త్రకై
సిసుసువాసనాచ్ఛంపహాసినవిలిపుగన్నగంబుగన్

వచ్చిన వేళఁ గనుఁగొని
చెచ్చెఱ రాధాలతాంగి చెనసిగి చేఁ
సిరిచ్చె త్రి గోము యేమే
విచ్చేసెనె నామి చెప్పవే! చెప్ప వగే!

నా సందేశము పూ నెఱింగికొనెనా? నామాట లాలించెనా?
దాసత్రిడెలు మానెనా? యుచటికిన్ రాఁగాఁ దలంపూనెనా?
గోసంతాన్ని సుశీలుఁ డమ్మత్తుఁడు నాకుం బ్రాణబంధుండు నే
నా సంకష్ట నాదేవ పాలిమముంగున్ బ్రిదాంబునే నెచ్చెలీ!

ఆ నవమాధురీనదులయందు మృదూత్పలమాకరందవం
శీనినదంబువెల్లి యభిషించిననందకుమారగోకులుం
డా నటదంబువాహవిమలాకృతి వేణువినోదగీతికాం
భోనదగర్భముల్ పొరలి పొంగెనటే యమునాతరంగముల్ ?

అని యడిగిన రాధికకుఁ
కనుగొనలను జాలువారఁగా బాష్పమ్ములన్
తనులత దీనత్వంబున
వినమ్రమై కలఁగ దూతి వెస నిట్లనియెన్

మాగధనుర్ద్వయంబువలె నూఁగులబంధసహస్రసోదరా
భీరకులై కహోయనవిభీతమృగేక్షణలోచనాద్భుగం
భోరుహచంచలాసహితమోహనలోయదమూర్తి వంశగ
ర్జారవశీలికిన్ మనము జ్ఞాపకమా? యనువంశమాలికిన్

*

ఆ యాశాలతకూడఁబో సెగిసదా! హా! రాధికా మాధవా!
హా! మోహానవమోహనాసమశరా! హా! నందగోపాలకా!
హా! యానందలతాశిఖాకిసలయప్రాంతప్రసూనంబ! రా
ధా మోహాహృదయాంతరాంతగగన స్తత్వాపరిముగ్ధకృష్ణ!

గందపుఁబూతలున్ సురటిగాడ్పులు చాలునటే వ్రజాంగనా
బృందము రాసకేళి సవరించిన శారదనవ్యచంద్రికా
కుందసమస్మితాననుఁడు గోపసతీజనకామునఃపరా
స్యందిని కుమారగోకులుని గాథలు చెప్పనె! యెట్లు లుస్సురో!

*

ఆ గమనీయబృందమునయందు దిగంతవికాసచంద్రికాం
కూరముపెల్లువల్ విరిసెఁ గోమలశారదనీరదాంశుహా
లాసువిరంబులై మృదులపల్లవలీహిమవాలుకాపయః
పూరములై సుధానవనవోద్ధృతచందనచిక్కణంబులై

ఆ రుచిరాంశుపూరములయందు భ్రమించెడు వత్సముల్ మను
క్షీరము:లంచుఁ బ్రాణపతిస్మరము లంచు వ్రజాంగనల్ సితాం
భోరుహపాళి యంచు నళిముగ్ధకిశోరతతుల్ కిశోరదై
త్యారి పవిత్రజహ్నుతనయానవశీతలవారి యంచునున్

వికసిత క్షీరసాగరనవీనతరంగవికాసమైన యా
పరిణత కేతకీదళవిభాసురశీతమయూఖరోచులన్
వరుణ నవాంబుజాతపలితచ్ఛదమంజులవాననాతిభా
సురసుకుమారశీతలవిశుద్ధకుమారసమీరవీథులన్

లలితతమాలపల్లవవిలాసమనోజ్ఞనికుంజవీథులన్
మిలితసుగంధశీతలసమీరకుమారగతస్థలంబులన్
చలితలతాంతపల్లవరసాలమహీరుహమంజుశాఖలన్
జలజనవోత్పలాభినవసౌరభభానుసుతాతటంబులన్

బంధూకప్రసవాతిసౌరభరజఃపాళిప్రభాసించులన్
గంధాన్మాధవరాగమాతధరణీరుట్పీతలచ్ఛాయలన్
గంధేభప్రవికంపితప్రసవశాఖాసల్లకీరేఖలన్
స్కంధప్రావృతవల్లరీనవమధూకశ్రీఫలశ్రేణులన్

మధుకరశింజినీముఖరమన్మథకార్ముకలస్తకంబులన్
విధుకిరణద్రవీకృతనవీనసుధాంశుశిలాతలంబులన్
పృథులవిశాలసంగతిభీరుమహీజఘనస్థలంబులన్
మనసిజమహానురాగరసమత్తపరస్పరచిత్తపీనులన్

క్షీరాంభోనిధివీచికాప్రవిమలశ్రీశారదజ్యోత్స్నలన్
సౌరక్షేత్రసువాసనామృతపవీనాహార్ర్మిమాలాంతరిన్
సారాంభోరుహసంచరన్మధుకరీసంగీతరంగంబులన్
నీలచ్ఛంచలచంచరీకసమతాపింఛచ్ఛదచ్ఛాయలన్

కలనఁ గ్రొంజివురాకులం గలిసి పొంగి క్రీడించుచున్నాఁడు తా
వులు కేడించెడు నల్లగల్వపువ్వులన్ బూయించుచున్నాఁడు క్రే
వల దేహచ్ఛవి నల్ల విజనమనఃపాటచ్చరుం డచ్యుతుం
డాఘూర్ణ శ్రీసిద్ధనాట్యరేఖలకు బృందాఘూర్ణ రాగిల్లఁగన్

పారిభాతాంబుజశోణపత్రిసమనేత్రిన్వంచన్మై యొయిష్ణు ప్రి
త్యాభీరీద్వయమధ్యకల్పితవినూత్నాంభోనమాలారాగ్ర
చ్ఛోభామూర్తిగ దివ్యషోడశసహస్రాగ్రాంగనాపారిజా
ర్యాభోగంబున శ్రీకృష్ణునుపేరగ శౌరిన్నాయనాల్ మోరిసెదన్

ఆ విశ్వగానలహరి
భావాకృష్టయయి శోడశసాహస్రిని నామక
శై నలినినొజ్ఞయుగతి బృం
దావనదేవత ప్రతిస్వవవ్యాజమునన్

కటకనిలాసనూతనసుఖశ్రీ సూంజులమై సుహూర్త ప్రహ
ర్షటదమలాత్మమూర్తిఘటనంబున దూగము నెంచి లబ స్వసం
ఘటనముచేసి చేరువయి కమ్రిత కాస్పదమై వర్తింగనా
కటకము గోపబాలునికంజహృదంతరగ మాసంగ చేరగా

పిక మొల్ల ప్పడు బాని కున్న రెనె శిల్పన్ మేను నావలనుం
సిత సంతోసమె క్రొంచి చేసి సగ స్పగమ్మునం జేసి యుం
గక గొంతెత్తి పికిస్వనశ్రీ తానం బీంచు స్త్రీ సి యా
పితగో అశ్వగజాదులం బలెనె కల్పించున్ గతోగశ్రీ సు

కృతసౌగంధికవాయుసమ్మిలితమై గ్రీష్మాంతవేళాసమా
హూతసీహోకతు సాగరాతిమున సస్యసారిధ గదా ధాన
సతిలోతన్ వ్రిజబాలచంద్రముని సంశాంతపీయూషక
ల్పితవర్షమ్ములం గండళించినవి గోపీమానసక్షేత్రిముల్

పిరిదితన్ సీవులు రైకముళ్ళు సడలన్ స్వేదాంబుపూరంబు లో
ప్పిదమయ్యెన్ సుకుమారమోహానతనూవిన్యాల్ల తాసంపన్
ముదితాగ్రామృతగానశై నలినొ లొప్పించాల్పె పరాంగనా
శదృపదృష్యములం బొల్పెసం బొనాపు శౌర్యాంబోలి బృందావనిన్

వినంబడుం గొంతసేపు వనశిఖుల గోపసతీపదద్వయం
ఘనమణినూపురస్వనము కమ్రలయానుగతాళసమ్మగ
స్వన మొకగొంతసేపు వినవచ్చెడు నాపయి శోభపంచనుం
బున వ్రిజబాలసుందరుని మోహనవేణువు నిస్వనించెనున్

తరుశాఖావలిఁ బక్షిసంతతులు నాదబ్రహ్మముల్ మీలితాం
బురుహాంచన్నవలోచనాంచలములన్ బూరించి ధ్యానించునో
తరుణశ్యామలఘనసమందరుచిచేతన్ మానెనో రమ్యకం
ధగముల్ పై కెగనెత్తి గోవితతి చింతామగ్నతం బొందెడిన్

శాంతంబై హృదయాభిరామమయి జ్యోత్స్నారమ్యమై భూరుహా
త్యంతశ్యామలకోమలచ్ఛవిపరివ్యాప్తంబు బృందంబునన్
గాంతావిద్యుదుపేతమా జలదరేఖం బోలి గోపాలువం
శాంతర్లీనసరిత్తు పాఱెఁకినది కుల్యావీథులై పాయలై

*

ఆ గతిఁ దా నొకర్తుకయు యాతనిప్రాణమటంచు గోపిక
న్యాగతబుద్ధి మాధవుని నంతరమందున నూహ సేయునో
ఆ గణనమ్ము లెల్లఁ జెడి ప్రాణములోపలిప్రాణమందు మూ
ర్ఛాగతయయ్యె రాధ యటవచ్చినచేటిక తల్లడిల్లఁగన్

హిమపూరంబులు చిల్కవే సుమము లేవే సపర్ణీపలా
శములన్ వీవవె గంధసారమృదుచర్చల్ సేయవే రాధికా
స్యము శోభారహితమ్ముకాకమునుపే సంసిక్తవస్త్రాంచలం
బమరన్ మోమున నద్దవే హరి కయోగ్యం బిట్టికాఠిన్యముల్

౪

తెల్లనిగేలుఁదోయి యనుదెంచిన నల్లనిగేలఁదోఁప శ్రీ
వల్లభుఁడిత్తనుందమి ముఖవాల్చిన రాసమువంక కొగ్గన్
జల్లగ రాధ యల్ల ముఖసందును సందుగఁజేసి స్వామిహృ
త్ఫుల్లసరోజమంటియును బొంచె మనోభవవార్ధివేలయై

ఆ సాయంతనమే కిశోరహరి తానై గాఢశాదేశించి
తాసౌధంబున కేగి కాల్నడ దనివరింబైనద్యాక్షోభశా
యాసంబై త్వరమాణచిత్తుడయి సౌధాంతఃప్రదేశంబునం
చా శోకాంబుధిమగ్న రాధఁ గని గాద్గద్యంబు దీపింపఁగన్

రాధా! యంచును బిల్చి నిల్చినను నీదౌ బాష్పముల్ కన్నులం
దే ధారాపతనంబుగా నిలువ నా యేణాక్షి మోమెత్తి సా
నాధారంబుగ విన్న పల్కెఁ-చటిదో యంచున్ విలోకించి హృ
ద్బాధాసూచివికంపితాంగుని గనెన్ బాష్పప్లవన్నేత్రునిన్

నూచినయంతలోన మధుసూదనులోచనముల్ స్రవన్నిగం
తాచితబాష్పవారికలనంబున రాధకనుల్ స్రవన్నిగం
తాచితబాష్పవారికలనమ్మున వారిరుహాంతరంగంబునన్
జూచినచూపులై కనులు సుంతనమీనతఁ బొందె సద్వదా

ఆ నిముసంబునందుఁ బ్రభువైన మురారి స్వకీయనిగ్రహా
ధీనమనశ్చరత్వమును దేపను రాధిక పూర్వవిప్రయో
గానత సర్వకష్టములు నంతన విస్మృతిఁ బొంది మందహా
సాననులై పరిసారితభుజాంతరలగ్నపరస్పరాంగులై

కలిగినవిప్రయోగజము కష్టము వృద్ధినిబొంది పొంది యగా
పరిశయముగాఁగ నుండ కోకపక్షుమువాత్రము విచ్చిపోయె సం
చలమిన ప్రేమచేత నొకరైనొకరౌ కవుఁగిళ్ళపట్టుటల్
తల తలఁజేర్చి చూపులవలంబతె కన్నులలోనఁ జూచుటల్

ఒకరెండుచక్రవాకము
లొకరెండుచకోరపక్షు లొకరెండుమయూ
రకములు రెండుబలాకలు
ముకురాననవృష్టిచంద్రిముఁడుగా నయ్యెన్

౫

ఇవి యమునానదీపరిసరేప్సితకాననముల్ భవత్త్రపా
వవనసుందరాక్షి చలనంబున సంచలదున్నమద్గతీ
భవదనుసృతాంధసాతిమదబంభరసంతతి క్రమ్ముకొన్న యి
ల్లె నగాలిచె చామ! సిగ్గు నడలింపుము నేటి శరన్నిశీథినిన్

సొంపుగ జీరువాడి యడుగుల్ బడి నీ తెగు చిరకుచ్చెలల్
జెంపకుతీసి పట్టుకుని సేవయొనర్చెద నీకు నేను నీ
సొంపులుచూపు గంధగజసుందరమంథరయానముల్ మిటా
రింపును మెల్ల నన్ననుసరింపుము నేటి శరన్నిశీథినిన్

గుమ్మగ నీలికానుగలు కొమ్మలు చాచిన యీ పథాలలో
నెమ్మది రమ్మ నీదు రమణీయసుబాహువు నా బుజమ్ముపై
నిమ్ముగ మోపు నీ బరువు నింపుము నాపయి నీదు సింహమ
ధ్యమ్మును నేను బట్టుకొనెదన్ మెలమెల్లగ రమ్మ నెచ్చెలీ!

ఊర్పగ మెల్ల నల్లవడియున్నది క్రమ్ముకవచ్చు నీ తమ
శ్శర్వరిలోన నాపయిని జాలుగ గట్టిన యీ తమాలముల్
గర్వమువోవు చీకటులు క్రమ్ముచు నీ మెయినీలిచీరలోఁ
బర్వెను దింతగాఢముగ బట్టున నింకను సిగ్గులేటికే

ఓ తెమనూర్మి ముగ్ధిడిన నోరగవంగుచు సామిసిగ్గుతో
నె తెగుగాని మోము నను నీవ బుజమ్మునువంచి మెల్ల ప
ల్లోతవ నిన్ను నాయెడదనొత్తిన బల్లి విధాన నీతలన్
గుత్తుపుగాని ఘొమ్మపయి గూర్చవ నీవ ననున్ గవుంగిటన్

ఓసిస్త్రీ యూ? పదమ్ము లిట నుంచుము మెల్లగ నీదు నందియల్
మ్రోసినగాలిలో యమునమోహనవీచుల నూగులాడుహం
సీసమవాయ మిచ్చటికి జేగగవచ్చునొ యీ గహారోపహా
రాసమకేళికిన్ ఘనతనాటుబడి విఘ్నము సుందరాంగినీ!

నడచుట నీకుఁ గష్టమయినట్లుగ నున్నది నీదుపాదముల్
తడబడుచుండె నెత్తుకొనెదన్ వెస రాగదె సిగ్గులేటికే
పడెదవు నీ తమోనియతభాగము శేరును చేరరాదులే
యెడపని సిగ్గదేల యిట నే నొకఁడనె కాఁగనే చెలీ!

పడతి! త్రిపాతి రేకమున బంధము వైచితి నీదుపాదముల్
నడుమున రెండుపాములు పెనంబడినట్లుగ నీకరమ్ములన్
మెడకు ననంటిదవ్వవలె మై తనిసినగు బాహుమూలముల్
తొడలును నొచ్చునో చెలియ తోఁగపు నామెయి తోఁడి గాపిడిన్

తగ బుజమందు నీ మొగము తార్చితి చంకను నెత్తికొన్నదా
దిగఁ ద్రిపచేత నీపుదెసఁ ద్రిప్పెదు మానము తొల్గియుండునా
రగఁ బెగ ప్రాఁకులాడెదవు రమ్యభవత్కుచసంగమున్ భుజా
స్థగితమణుల్ కరంగినవి జాలుగ కొంచె మనుగ్రహించవే

ఊరక జారఁజూచెద వయో ప్రియురాల యిదేల గోలవై
నీ రుచిరాంగకమ్ముల జనించిన స్వేదము తోడుగాఁగ నిన్
జారగనిత్తునే పరవసంబున నాకుడిచేత నీదువా
మోరువు బిగ్గఁబట్టుకొనియుంటిని యేది ఒకింత జాలుమా?

అయయొ! మనస్సు కష్టపడ కాగువె కొంచెము సేపుదాఁక నా
పయి దయయుంచవే నడువ బాధయగున్ సరి కష్టమేల య
ట్లయినయెడన్ సరే దిగుము హాస్తములన్ నను కౌఁగిలించి దిగ
మ్మ యతనముంబొనర్చి పదముల్ ధరయందు ఘటించవే చెలీ!

పఱచితి నుత్తరీయమును పాదము లొప్పఁగనుంచి నమ్ముగ సి
చిఱుతపదమ్ము లీ వెలుపటి చేలను మోపిన నొచ్చునేమొ నా
పఱచినయుత్తరీయమును వద్దని తీసెదు సన్నులున్ దగిసల్
తఱుచుగఁ గ్రుచ్చియెత్తి నను దాచ్చెదు బిగ్గఁగవుంగిటం జెలీ!

నీకరముల్ మదీయభుజనిష్ఠితముల్ మఱి నీతనూలతన్
నాకరముల్ కడుంగడు పెనంబడియున్నవి రెండుసేనలున్
మోకలవోలె నంటుకొనిపోయిన వో ప్రియురాల నేఁటి రా
చీఁకటిలోన నీమనల చెల్వది నాయెదలోనఁ జొచ్చెడున్

శ్రీ కృష్ణదేవుని నిర్వేదము

నానాకామిను లేఁగుదెంచి ప్రభువా! నా పారిజాతంబు! నా
ప్రాణప్రాణము! నాసమస్తము! యటం చర్చింపఁగాఁ బ్రాణముల్
మానంబుల్ హరి యాత్మతృప్తికనఁ డే మాయాసమానీతమో
గాని యూశయొకండు లోఁగలఁచి హృత్కందంబు వేఁగించిఁగాన్

అల్ల విదర్భరాజతనయాపరిభోగము వేళ భామపై
నుల్లము నెట్టు భామను మఘవోపల కేళిగృహాంత కేళిలో
భల్లుకరాజునూఁతుపయిఁ బారు మనం బట మిత్రవిందపైఁ
జెల్లును గోర్కె లక్షణను జేరు నటన్ మఱి యందు నిల్వదున్

పూనిక నష్టభాగ్యలను బొందెడు వేళ మనస్సు రాధికా
ధీనముగాఁ జరించు గుఱుతింపఁగ రాధికమీఁద నిల్వ కే
మానో వ్రజాంగనాతనువులందుఁ జలించుఁ జలించి కుబ్జపై
మానును గోర్కె యచ్చటను నుండక లో గుసుసుళ్ళువాందెడున్

పొరిఁ దనయందు మన్మథుఁడు పుట్టెను పుట్టెను సృష్టికర్త సుం
దరుఁ డత డేమి కాఁడొ ప్రభుతన్ దనుమించినవాఁడు నుంసునో
మరి సకలమ్ము నున్నయది మానిను లెందరో యాదరైన నుం
డిరి ప్రభునాత్మఁదృప్తి యనిపించదు స్త్రీవిషయంబునం దహో

ఇంకను నింక నింక నని యెల్ల జగంబులలోని ముగ్ధకాం
తాంకమయైన సర్వమును నాచికొనన్ దెగవాంఛ చేయు, నా
తంకము లేక లోకములు దాఁటి మెదే నొక స్త్రీ విచిత్రమీ
నాంకననాంకమున్న యెడ నాయనుకున్ పనకున్ లగించెదున్

ఈ తృష్ణాపరివాహబిందువులుగా నెన్నని స్త్రీసృష్టులై
చేతోసిద్ధి స్థితిన్ లయంబుగను హృచ్చింతావిరంతోహాఠా
ఘాతీనమ్రింబయి యోచు స్వాదు హృది తద్బాధానుభవాంగనాంతోఁ
జేతోమార్గములో నమించు హరి హృచ్చింతాప్రియా వేగుఁడై

దినదినముల్ సను స్త్రయువతిపరిభోగవినిర్మితోత్సుకస్ఫూర్తి
చను నంరుక్మిణీయువతిసద్మము భామగృహంబు మిత్రవిం
దనిలయ మీా నెంతనసథమ్మును నా సత్రాగేము సేగ్ని నా°
రిని గలయుల్ మనస్సునను దృప్తియటన్నది లేదు స్వామికిల్
సొగయును బృందవెన్నెలలు సూదులతోడను గుచ్చు మునమునో
వెగటగు రత్నదీపికలు వెచ్చదనంబులు నూరిపోయునో
తగ జగమెల్లఁ బొందిన యుదా త్తసువస్తుపుంగనుఁబోక ఁగో
మిగతి రచించునో యనను మేయములైనవి నూత్నసౌఖ్యముల్

జలములుగాని చెన్వలును చల్లనివెల్గులుగాని వెన్నెలల్
వెలగలజాలకుం గుదువఁబెట్టిన దివ్వెలు ప్రేమభావమా
ద్యులయినకామినుల్ ప్రిభువుతోడ గమింతురొ చిత్తవీథిలో
నిలువదు స్వామిమానసము నేలపయిల్ గలవస్తురాజిపై

మేలురమింప డంచును గమించడ రుక్మిణిముఖ్యకాంతసీ
కేళిగృహాంతరంబులనె కేవలవాసము తన్మనోహర
శ్రీలలితాకృతుల్ గలపరించినపే సులు పుల్కరించఁగాఁ
దాళఁగలేనిస్వామి మెదలాకని సైఁగిరించుఁ గేళిలో
కంపితవారినాభములు కంధులు ఘూర్ణితవాయుమేఘముల్
శంప లపేతదిగ్వ్యాపదిశంబు ననంతము నాకసంబు ఘూ
రింపఁగరాని యాదృశవిజృంభితవాంఛ లైతిరి తక్క- సై
గింపులు గుమ్మటిల్లిరి సరీసృపవన్యముసల్ తనంగనల్

*

తుంపెసలాంబులాకియు విమానజకల్పము నద్దంబాసయుల్
జెంపసరాలు రాగిడియుఁ జేతులదండలసంబెనం కెంబుల్
జంపుల బాజుబొంకులు లసన్నవసన్నవరత్నకంకణా
ల్నింపిరి లేనినానాజిరులను జత్రివిచిత్రిహారముల్

మొల్లము లందియల్ కడియముల్ మొఱుఁగుల్ జిగిఁబల్లి ఘ్రాంపి
ల్లాళ్ళను తుమ్మకాయలు ఘలంఘలమంటలు సోగసెల్లముల్
కాళ్ళనుదాల్చి గుండ్రని మొగంబునఁ గస్తురిబొట్టు హాళ్లో
త్పుల్ల విచిత్రిదీధితులు ముట్టఁగదాల్చి సకుంకుమంబుగాఁ

సాలుజ గీగదిం బినమాలుల్ నవరత్నముంగము సుచ్ఛ్వాసో
గాలుగఁ బైటకొంగు బలరాములు రేవతిచేతికాఁగ్స్వాసో
ళీలలితాపుఫుల్ లోలుగఁ కౌంశిలి వేళ నొసంగినట్టిము
తాళ్లుగు ఫ్రూలచీగ హెుముఁదాలిచి సోగవిడ్చెట్టినట్లుగన్
ఆ తపనీపధూపమున నాగ్నినకాంబక తేటివాలుగా
మా తినలోచనాంబుజములంచుల రుక్మిణివచ్చి స్వామి లో
ను త్రిలమందుచున్ గాలులచుంబిన కేళిగృహాంబులోనికిన్
గ్రోత్తలు ముగ్ధమాధవత నుద్వేలలాగసులు కంప మొందఁగాన్
చిన్నవగోళ్లు వెలుఁగుబిందులఁ గన్నుల నాగ్ని చూచి గు
హ్మమ్మ, సచంద్రతారకముగు నంబగలక్ష్మి వరించి వచ్చునం
చుమ్ము దమ్ముంచి యంతటన చూచినరుక్మిణికై యమూత్నగా
స మొన్నరించె నాయనుయు స్వామిసమీపము చేరఁ జేయుచున్
మాసిపిడి నెమ్మికన్నులు నమగ్నిన మూగకతంపుబిళ్ళసి
వసగొని నీచినన్ బ్రభువిపాదతలంబులు మెల్ల నొత్తినన్
గనుంనుగన్నులుంచి మొదకన్నను లోతుగఁ జూచినన్ పురా
తనమునిమై చరించఁడ యతంను ననాంబగలక్ష్మీబుద్ధియై
ధృతి వృంతారుణనాగవల్లి సుక మందిచ్చెన్ బ్రిగాఢాధన
గ్నీతయుంబంగాన సందుచేసి కౌసవోప్పించంగఁ బో సన్యసం
గతకాడై పెనవుల్ గదల్చఁడు విరాకారుఁడు శ్రీరుక్మిణీ
సతి నేత్రపవిహాస స్వాదపరిసహాదంచత్కూల్యయగ్నిన్ బోరిన్
కన్నులసిరు చూచి యనుకంపను నామెను జేరఁగేసి యో
చిన్ని మయూరికా ! వెలుఁగు వీనులు కన్నులఁ ద్రొక్కఁ జేల నే
చిన్నెలువనెల్ల" నగలచిందులు చాలవ నే మిటారి యం
చున్న యగారపున్ బలుకుసోంపున మేల్కుఁ గురింపు వెట్టినన్
ఆయమ యంతలోన ప్రభునాత్మ స్వకీయముగాఁ దలంచుచున్
సిగ్గుదలోన నే నిలుత నే యన నిల్పు తాండవింపున్
నా మొదటిని యూ అని ముసంబున నంబగాలక్ష్మి నొంచుచున్
శ్రేయములైన యూహలఁ బరిభ్రమసాంగో నగించెఁ జొక్కుచున్

*

ఎన్నఁడు జూడనట్టిదియు నెట్టిస్వరూపము గల్గినట్టిదో
వెన్నెలతీవయో పరిణయస్థితికం బెట్టిన రత్నదీపమో
అన్నులఁ దంగుఱించి విగతాశ్రుఁడై మాగి పుష్పవాటికా
సన్ననికుంజవీథి విలసన్మణివేదికఁ బండియుండఁగా

ఒకటియొ రెండొ భూషణము లొప్పనెయిన్ వెలిగొమ్మతలంటివో
సిక్కొనిన కేశముల్ వలపుచిమ్మఁగ దూమిడివేసి యెఱ్ఱనౌ
రకముజరీమయూరశిశురమ్యములంచులు కాళ్ళ చిందులన్
జకిలికుచద్వయిన్ వెలుఁగు చిందుల సన్ననిసల్లచీరతో

వంచితమృత్యువై వెలయువాని మహేశ్వరుఁ జప్పికారుణ సా
ధించినపూవుముల్కి-దోర దృష్టవిలోచనతీవ్రరేఖ బం
ధించి నవీలతాంతవ్రతతీయువతీపరిహాసమూర్తి యే
తెంచెను సత్యస్వామియెద తెఱ్ఱివ్వినాగ్రిక బాలదండనై

ఏయొకముగ్ధరేఖయు రహింపకయుండఁగ నిల్వలేద యే
కాయజభంగిమంబొ కడగంటఁ గహింపక చూడలేద లీ
లాయతి గాలికొత్తఁగ లాగకయుండఁ జలించలేద ఆ
పోయినతోవలెల్ల నడుపుల్ నవమాన్మథచిహ్నితంబులై

నిలచెను, జూచెనున్, నడచె సీలమణీనవనూపురంబులన్
ఘలఘల సన్నగా నిలచెఁ, గన్నులలో నరమోడ్పు తెచ్చి నూ
పులు గిలకొట్టి చూచె, నెదపూంచినభావజు తేరిబావుటా
వలెనగు పైటతో నడచె, వామనమూర్తి మనిన్ జలింపకే

చిఱుపూఁతల్ దులిపె న్గొసానులనుదూసెన్ బ్రమోసినన్ నుమ్మనన్
తెగలెన్ రాలినకుమ్మునుష్పమనియూఁదెన్ స్వామిపై నెల్లయున్
సురిగెన్ గాంతులుకాంతులై పతియుఁ దేజోలోకగిన్యాంగనా
పరిరంభాగతనూత్న సౌఖ్యముగ సంభావించి మే వంచుచున్

ప్రక్కఁగఁ జూడ భామ కనుపడ్డది, దూరయుగాప్రక్కసాగమున్
ప్రక్కల నెఱ్ఱకాంతికుసుమల్ గొని రాసుత లాటపజుల్లుఁ
జిక్కనిపున్న తేరుసరసీనవకుల్యలుగాఁ గనంబడన్
సుక్కినజ్యోతిరంగనలసొంపులటంచుఁ దలంచె నాఁడుఁ

ఏమో లోనికిఁ జూచుచున్నటుల నన్యోన్యన్ జాగగక్షిప్తని
దాఁగిమూఁదాఢ్యాభినయమ్ముఁ గావలయు నేత్రద్వంద్వమున్ విప్పియున్
స్వామీ! స్వామి కనందు నే ప్రళయబాష్పక్లిన్నమైపోయెనో
ఘోవాగ్నమ్ము మానినీమణిహృదిన్ భాసించె గాఢాక్రుధన్

నిలుచినయట్లె కోపభరనిస్పృహయై తనచీరకొంగు వి
చ్చలవిడి లాగి చించి మృదుచంచలపాణుల నుండచేసి జ
బ్బలు విదలించి నాథుపయి బంతివలెన్ విసరెన్ గృధాచల
చ్చలగమనంబులో నసునసాగెను నాథుఁ డెఱింగ నంతలో

అంచెలు బుజ్జగించి నృపలాడి బలంబునఁ గౌఁగిలించి లా
లించినఁ గోప మింత మగలింగనమిఁ గొంగునుబట్టి ధూర్తుఁడై
కొంచెము లాగి లాగి తుదకున్ సతిచేలము నూడలాగఁగాఁ
గుంచుకకూరుచుండె సతి కోపపుటుండవలెన్ విముగ్ధయై

పతి తనయుత్తరీయమును పైనను గప్పి లతాంగి నుండగా
సితమణివేదికెత్తికొని చేర్చి విచిత్రపుముద్దులన్ గృతా
కృతములు చిన్ననవ్వులు నగించియుఁ దేగమి నప్రసన్నతా
చ్యుతికి నుపాయశాలి ధరనుండినచీగయు నంచుఁ దెచ్చుచున్

గోగటముల్లు తెచ్చి కొనగోటను బెజ్జముచేసి చీగలో
దాగముత్రిసి కుట్టువిధాన మృషాభినయంబు చేయఁగాఁ
దీరనినవ్వువచ్చి 'సుదతీమణి మెల్లనివాఁడ! చేతిలో
నూగక ముల్లు గ్రుచ్చుకొనునో యని లాగి గ్రహించెఁజేలమున్

ముగిలినయంచు క్రిందుగను మేన ధరించె నురాన మెల్చెనున్
పెగిలినయంచు మేఖలగఁ బెట్టె, హాతా తగునాథుకౌఁగిటన్
సొగసరి చిత్రచిత్రములు సొంపులుపోయి, తదుగ్రమాన్మథా
పగఁ దలపోసెఁ దాని శుచినాడిమి కెండనివారివేణిగాన్

*

కొంచుఁ జిరత్నరత్నములు కూర్చినయాణిముత్యాలతోఁడ ని
ర్మించినతిమ్మవేదికను మేలిమిదిమ్మనుస్వామియుండ సే
వించిరి భాగ్యలోలుపులు పిన్నలుపెద్దలు రాగముల్ మీటా
రించినచూపులై ప్రభునిహృత్సరసీజపునిష్పాపాటులకై

తన చని కోసితెచ్చినది తామరపూవొకపెద్దదౌరగా
ననుమహానాభుబొడ్డుపయి ప్రాల్చెఁ గొసంగొని మిత్రవింద వి
కృనితొలిభావనాసృజనగల్గుటకో యన స్వామి యొల్ల భా
వన కొలువై జడప్రణయభంగమునొందినిశ్చేష్టమై చనెన్

తా మును తండ్రికిష్టమగుదైవము శ్రీరఘురామమూర్తి పూ
జామహితంబులౌకుసుమసంతతి చేయు నొకండుగా
స్వామి కనందు భల్లుకపుఁబట్టుగ నాసెయు నేయునూనె దే
ప్రేమయొకౌని జాంబవతిప్రేమ రసాంగముఁజేసెఁ దాలిమిన్

వాలికఁ గూరుచుండి నెఱపయ్యెద సర్దుకొనున్ బెడంగుముం
గాళులవంగి యందియలు ఘల్లుఘల్లుగా సవరించుఁ గుచ్చెలల్
ప్రేళుల; బింకపింకెలుగఁ బెట్టికొనున్ దలనంచి యోరగా
లాలనగాఁగ స్వామిదెస లక్షణ చూచు మృగాప్రయత్నమై

చిందులనల్ల నీళ్లు విరఁజిమ్మినకై వడి వేణివిప్పి తా
వింది, నకచ్చకచ్చలదలీమదలీలలుగా విదిర్చినన్
నందకుమారు నీలమసృణచ్ఛవిమ తనుకాంతి లుప్తమై
క్రిందువడెన్ మరుందును విగడ్చి మగడ్చినదౌతమోఽస్త్రమై

తనకును బట్టనట్టి ముఖతామరసంబును సామిచాలసం
బునఁ బెడత్రిప్పి సర్వజగముల్ చెడిపోయిననేమి యున్నతి
విని వెలయించె నాగ్నజితి వెన్నునికన్నులు నిండ్లఁ దా
దను నొకశూన్యభావమును సంతకమించి వెలార్చెనంతలో

తనపతిదిమ్మపైఁ గలఁడు తా నొకరేకున నుండెఁ జాలునం
చనునొకతృప్తితోఁ చె మొగముందున భద్రను ప్రేమభద్రకున్
తనపతియొల్ల భావమును తానణువై చనవిమ్మ తాను సం
దణఁగినయొక్కచిన్నిపరమాణు వటన్నవివిక్తచాత్మయై

తనయ తనంబులున్ విగళితంబులుగాఁ గొని లేచిపోయి దు
ర్జనకులజాతలైన ననతామగసాత్తుని పెండ్లికూఁతుగల్
గమగమలాఁ సుపస్త్యాదలగంబుగ పస్తాని పాపిని దేవుచి
త్రమానను నాయుదేవతలు తాకినసౌఖ్యము లావహింపఁగన్

*

జలములు స్త్రీలుగా నయినఁ జల్ల సజాతొనుంగొకి నసాకృతుల్
నిలినిలలాడిపోయెనగొ, మేనులలోపలినుండి వెన్కనుం
గలుగుపఝాగ్నసంతసము కన్పడనోక్కా యటన్న నీటిపాఁ
లలఁపులఁ దేలుచుండె హరి తానుగసాగసులు తేలవేయుచున్

తనుగోలోకపుఁ బూర్వసంగమచరిత్రంబెల్ల నేత్రాంతదీ
ర్ఘ మయూఖంబుల క్లప్తమానగవిచిత్రప్రేక్షఁ గీలించి య
భ్రము హంసాకృతి పైడియంచు తలిచీరం దాల్చి నాట్యక్రియా
క్రమలీలం జనుదెంచె రాధిక హరిప్రౌఢవ్యథావీథికిన్

జోకల పైఁ జెలువొన్ని లేఁత నొప్పుల నాలుగఁ దీర్చియున్న మం
దాకినివోలె, నీలపు పులినంబులలోఁ జనుదెంచుచున్న మం
దాకినివోలె, యంచలకదంబము గొల్వఁగఁ జాచివచ్చు మం
దాకినివోలె వచ్చె నసుధామయమూర్తికిఁ జూచె స్వామియున్

చూచిన స్వామి రేసుయిన సొంపుల వాకను గుర్రుపట్టెనా !
సీరచకితంబులౌ కనుల నేతొలిగూటమియో గ్రహించెనా ?
కాంచనమణీవిచిత్రపరికల్పితపుత్రికవోని యామె స్వే
దాంచితభావనాబింకప్రొజ్జ్వలవృష్టిగ నెంచఁబో మొదన్

అప్పుడు వెల్లువిరిసె పుత్తళైన విచిత్రపుదేవతాకృతీ !
ఎన్నేండ్ల నోర్తెగ తగవే యివి ? మర్త్యులు పైఁడిఁ దాలుగా
వచ్చెను నీవు నీవలెఁ బొమ్మలు పెట్టుదువే ! మనీ వహో
యున్నపలంబయోన తరగో ! మురుగో ! మెఱుగో ! నవద్యుతీ !

ఒనలినిటిశుంపురులరాయానవరి ! వే పుడిసిళ్ళపట్టి నిన్
ద్రావుదునో ! మెయిన్ విగహతాపము నారఁగఁ బోసికొందునో

తావులనెల్ల నీమతనుభావమునందున దూకునెట్టి స్వే
చ్ఛావధిగాఁగఁ గ్రొంబుడగ లౌగతి మున్గుచుఁ దేలుచుందునో
కొలకవ్రుగింటెంగో నడుముకొందునకే! భవదీయవారిబా
హు లదానుఁ జీలి సాయలయి యుత్తకవ్రుంగిలి వెంట హాత్రుకోఁ
గలవటె యంచుశేచి నాలుక కమ్రవిచిత్రవిభంగి సాగి కౌఁ
గిలికెంగించి కౌఁగిలిఖిగించి యథార్థ మెఱింగె నంతలో

బళిబళి స్వామిస్వామి యని పక్కననవ్వెను రాధ రాధయై
బళిబళి రాధరాధ యని పక్కన నవ్వెను స్వామి స్వామియై
యలప్రభునాత్మ తా నెఱిఁగెనా సుఱి రాధిక, రాధగోపబా
దలఁపులుగాని తా నెఱిఁగెనా ప్రభు నిద్దఱు నొక్క-రొక్క-రై

గ్రుత్తుకకౌఁగిటన్ బెసకకుండఁగ మెత్తురు సౌఖ్యలబ్ధి నో
విత్తురుముద్దులాడఁ జనవిత్తురుగుండెలదాక కన్నులం
జొత్తు రొకళ్ళొకళ్ళ మధుసూదనుఁ డామెకు నెంతతోపి యో
అత్తనుమధ్య నాచికొను టాయన కెంతప్రియంబొ! మేనికిన్

ఒకపరివంచనం బమరియుండకపోవదు వారిసంగమం
దొకసుఖలబ్ధి తా నమరియుండకపోవదు తాము నా రెఱుం
గకయనుబో రెఱింగియు సుఖంపడకుండనుబోరు చిత్రిచి
త్రికృతగతంబులై చనుఁగదా! రసభావము లీ ధరిత్రిపై

*

తా శ్రీకాంతుని మానసంబునను వాత్సల్ ర్ఘుంర్ఘులై నానుభా
వసోత్తసుస్నలు సుళ్లుసుళ్ళుగొనుట్రల్ భావించి ధైర్యచ్యుతిన్
దీసిన్సున్ హరి నెట్లుతిప్పకొనుటో దీపించమిన్ దీప్రభా
ధాశాంతాత్మ విదర్భరాజసుత చిత్తక్లేశకార్శ్యాంగియై

ఒకదినమందు లోన నొకయూహ జనించి ప్రయత్నబుద్ధిఁ గు
బ్జకుఁ గబురంపి యామెయువెసన్ మధురాపురినుండి రాఁగ నా
మెకు నెదురేగి తెచ్చి కడుమెచ్చి సమానగ నాదరించి యా
మెకుఁ బరిగాఢమోహముగమించినస్వామిమొదన్ వచించినన్

ఇరువురు మేలుకొని మోహ నిద్రయు దోచనివారలై సృగం
బురుహానుబంధము క్లైబ్యమువోయి కరగంబులుసవ్వళించి మొ
కక్కరొకరు నక్క- చెల్లి యని కౌగిటబూని వీడ్కోలులై మొదల్
తిరుగుచున్నులై సహోదరపరిదేవనసమందిరి లు స్వచేతనల్

నాటనిశాంతభాగమున నాథుడు రుక్మిణి పిల్చునిగాద పి
లుపూని కేలిసౌధగతుండై తనపట్టపుదేవికోసమై
గాటపు జేర్చినిల్పి కడకన్ బ్రీతిపాలన మాచరించువా
డాటలు నేర్పునవ్వారిమోడదన్ జగముల్ పరిరంభితంబులై

గహీరహి దూకిదుంకి మధురాపురమేగెను కుబ్జయింటికిన్
గహాతహాపోయి యచ్చటను దానిని గాంచక తల్లడిల్లి ని
స్పృహమోయి వచ్చి రుక్మిణిని జ తనువందున నిల్పి దేహాళి
నిహితవిలోచనుండగుచు కనెన్ గనెన్ కుబ్జను సాధ్వితాత్ముడై

శ్రీగంధానిలముల్ తగియతనుయష్టిన్ గప్పగన్ బుట్టె నా
నాగోళంబులు పోసముట్టెను ధరాసాక్షిమణీసంస్కృతిన్
శ్రీగోపాలకదేవుమానసము నాకృష్ణంబునై నేత్రభా
వాగమ్యంబయి కుబ్జ బుద్ధిగతయై వైదర్భియాగాడగన్

వనటనుబొంది కుబ్జ పతిపాగతలంబులబోయి వ్రాలి మో
మును సవరించుకొన్న విభు ! నా తనుభావము చక్కజేసి సా
కినవిభు ! నామనస్సు పులకింపగజేయు విభూ ! ననుం గనుం
గొనుము పరాకు సామి ! యిదిగోయిది యేమివిపత్తువచ్చెనో

మనసునకున్ వియంతయునుమాపతిభువే సుఖసుఖ్య పొందెనో
మనసున నేమి చెప్పవలె నాయెడ దోసము లేమికలెనో
తనువును నేల రుక్మిణియు తాలురో నానాధుగానివిగ్గమం
బున నృతిసేలపొంద నని బోగనబోగన నెక్కి మోస్వగన్

వనగుసహానాభుసుం దెలిసి నానాడు జేసును నీవు కుబ్జనుం
బానసపోస నెను నాకు సరిపోయిన దేటివిపత్తువచ్చెనే
వనిత ! భవ తనూవిభవ వాసన సృగ్వసనాంబుగా దలం
చిన దోసగన్ను నేనసారియు జెప్పనగు క్రొత్తలు చెప్పుకొచ్చుటన్

నిను కొలినాఁటికుబ్జనె గణించుకొను సుందరిగాఁగ నన్ను ఓ
పరిణాయి ! మదంగమాఁదుఁ గొలివంకరతీర్చిన నీవు నేఁడు చే
యను జతమాడదా యనిన నౌ నవునే యని గాఢ-హాంఘ్రిఁ ద
త్తనువును నుండఁగా మొదపి తాల్మి ముజ్జన్ గనుఁగొంచు నొక్కుచున్
వంకరవంకరన్ ఒరుపృష్టిన కొత్తతనుభాతిగాఁగ విరా
నాంకునివిల్లు చెక్కలగునట్లుగఁ దక్రతి పాశవంబుగా
సంకటమై శరీరము సౌఖ్యము: దుఃఖము గాని బుద్ధినా
శంకరమైన యా వికృతసంగము నిద్దుగమునందె నిద్రనా

*

స్వామువిలోచనాంతములఁ బల్కె! నౌకానౌకసింగేబు గుణ
కోమలభావ మేకకముకోసలు తేల్లమూలై! శరీరవాం
ఛామలినంబులై నిగుల సద్వ్యతిరిక్తములై నిరంతర
స్త్రీసలిలనాభిలాషఁ గడుఁదీవ్రములై కొనసాగిరో చెలున్

తరుణిగ వేషణాతివిశితంబులు, ధగ్ధవిసిగ్ధ యకిరమో
ధురగజడముల్ బహిఃప్రకటితోర్జిత శాంతిపరిత్రాణంబు లంగ
తగపరిపూర్ణ మానసములిసంబులు దృష్టులు తోచె స్వామికిన్
దగులులు నుకృనేనముఖంబు త్రెళ్ళిలన్ బెళ్ళె గోర్ప చెంగఁగన్

తనవిహరించుఁ బూవనిలతాలి లతాంగులుగాఁగ నేఁగనో
తనమనుచున్న లేఁటివనితల్ హరిణాక్షులుగాఁగ వత్తురో
తన వినుచున్న కోకిలలు తాము పికీగళలై నరింతురో
తన కనుచక్రవాకములు తామయి కోకనుచల్ గమింతురో

చిగురులసందులన్ వలపుచేడెలనే వెదకున్ బ్రసూనప
త్రగమకరందబిందువుల రాగులనే వెదకున్ నవానిం
ప్రగుణతరంగవీథికల భామలనే వెదకున్ దినాకరా
నుగకిరణావళుల్ననుముఁ హరిణాక్షులకోసమే కనున్

కొనకొని పుండరీకములు కోకనదంబులు జాగగప్రభన్
కొనకొని పుండరీకములు కోకనదంబులు త్రేష్టతాప్రభన్
కనికని పూవులైన పతికన్నులు క్రూరమృగేక్షణావళ్ళీనా
జననవిదూషితంబులయి సాగెనొ యే వెనుకాయా సోగునో

అప్పుడు స్వామి నిక్కమ్ముగ సంభవ మగ్ని మహోపాంగము ఘూర్ణ
రాప్పులు కిష్ణ [illegible] మహా స్పృగ సైలిచిత్రరూపమై
గొప్పఁగ మధ్యమున [illegible] మానూచిన సమానమునై గనిగ్గనున్
గొప్పను నేత్రమంబుల గుర్ వనుగొప్పయు స్వామియు [illegible] చుచున్

రావే! ఎప్పుడొస్తావు నీవే? నను ఁ బరిరంభంబునన్ బట్టవే
ఓ నా ప్రేమ ప్రతిబింబ [illegible] లశీలా! ప్రోతా సిద్ధ [illegible] లా!
ఓ నా [illegible] శృంగార [illegible] విషకుం [illegible] లావణ్యా! నా
జీవంబుల్ భవదీయ పాదములకున్ [illegible] గానుక పేనే!

అని [illegible] నీ [illegible] మామా [illegible] నున్న [illegible]
[illegible] కేళి [illegible] బుగ నూగ్చుచు [illegible] నా
[illegible] చిలించుమనుచు [illegible] నట్లుచు [illegible] నిమంబ
[illegible] హరించుచున్ జగమున మంట్లు [illegible] నచించుచున్

ఇగుర్పుగు నిర్వ్యాగ్ గొనకర యిర్వ్యాగునూ [illegible] మ [illegible]
ఇగుర్పుగి మధ్య ప్రేమగొ మరే జడభావన యో గొనకళ్ళోక
[illegible] లజ్జయున్న చరింతురు డిస్సెనొ [illegible] హించి మా
[illegible] పంచభూతములఁ బట్టు పొందగ సహ్యాద్భావమున్

మనసులు లేని దేహములమాత్రము లైంగిక నీ కి నేల పై
[illegible] నిహోరమునేసి [illegible]
[illegible] నుములు [illegible] కూడిన [illegible] లింతయు నంతయు [illegible]
మనమున లగ్నలింగ జడమాధు [illegible] జరించు చిద్దమున్

[illegible] ప్రో [illegible] తెంత [illegible] బూజించు [illegible] భయం
బును [illegible] స్వామి [illegible] తారో [illegible] ప్రవే
తనుఁడై [illegible] జనుఁడై [illegible] తత [illegible] తాగతష్పుష్ట దే
శను [illegible] గని [illegible] మానె [illegible] నాధగన్

[illegible] యు మాయా [illegible] యుగ [illegible] సగమున్న దండా [illegible]
[illegible] బాధను [illegible] దిసచేమా! యుగంతా [illegible]
[illegible] ను దిగసతేడి [illegible] యుష [illegible]!
[illegible] సిన [illegible] సగిసగ వస కి [illegible]!

అనుజగదీశునేత్రముల నాఁడిరి చంద్రుఁడు సూర్యుఁడున్ వినూ
తనముగ ఫాలభాగమునఁ దా నొకనేత్రముఁ దోఁచి దానిపై
గుబుర నుసియన్యోఁ బో వెలికి నోనికిఁ గొమ్మలు ప్రేళ్ళు చాఁచియుం
డిన యొకపెద్దపద్దివలె నిక్కె సమోహపుదృశ్యమెంతయున్

*

పాయకనిత్యనాధకుటుంబాన్ని నిశ్చితసాయుజ్య సత్యనా
రాయణసత్కవీశ్వరునిరాజితమానసహంస స్వామి జా
ధాయతిమూర్తియై సనసుధాయితబ్రహ్మమునై చరించె గో
లాయితమానుషాకృతి యిలాతల మూనకసామ్యసిల్లఁగా

యదువృలయందుఁ జుట్టము లశాంగులయందున భక్త ద్వాసదా
స్పదులగువారికిన్ బ్రభువు భక్తులపాలిటి కామధేను వా
యదుకులమౌళి యేదియగు? నన్నియు నౌ; మఱియేది కాఁడు? నె
య్యదియును గాఁడు, తత్ప్రభుదృగంతపువెన్నెల సన్వమైననన్

హా 3 వృ హా 3 వృ హా 3 వృ

సామి వేణువు

ఓయి ! సామి ! నీసామి వేణూరుమధురి
తాగవము లిందు వినవచ్చె నయ్య ! వాని
వెంట నీ కనుబొమ్మవంక విచలితాధ
గప్రకంపమ్ము నాకేకరప్రసారి
తాక్షమును యథాదృష్టములట్లె తోచె
ఈతడవ—మున్ను తెలిసెను లే—గృహమ్ము
కదలఁజాలను—నీమోసగానితనము,
సామి ! నీసామివేణునిస్వాన మగఁటి
బోదెలంబోవి నా శోడల్ సాగినికొంగు
కలమవెన్నెలబోని జంఘలను గనిపి
తీసికొనిపోవునాయేని తీసికొంచుఁ
బోవనీ ! నేనుమాత్రము బుద్ధిపూర్వ
కముగ మాయింటిపట్టును గదలిరాను

బ్రహ్మగీతము

వేణువు బ్రహ్మగీతము చెవింబడినో స్మృతిపోయి గోపికా
శ్రేణులు నీపవనం బశ్లేషించిరి గేహములుం దనూజులున్
ప్రాణపతుల్ తదీయవిగ్రహాగ్నికి నేమయినారో యెంతసా
హాసుడవో పురానుగతసంధులు వ్రయ్యలు సేయ మాధవా?

దోసదోసజాలబాష్పములు దోసిటఁబూని భవత్పదాభిషే
కనియతి నమ్ముచున్న వ్రజకన్యలు బృందముతో వితప్పిరో
యని మదినైన నెంచ వవురా! తలచిక్కనిగుమ్మపాలుతా
వినదియుభోజ్జనోఁ గల్గకవెట్టకురా! జగదేకసుందరా!

మానుగమురా! మురాసురవిమర్దన నీదగుబ్రహ్మగీతి నీ
యధగమురా! పురాకృతమహాసుకృతంబుగడించుకొన్న దీ
శ్లథనవమేఖలల్ వ్రజవిలాసినులంబుధరాకృతిన్ నినున్
బృథివికి శంపలై డిగి వరింపఁగవచ్చిరిరా వ్రజేశ్వరా!

ముహుగుపలబ్ధమానసికమోహాలు వీడిరిపో విజేసులన్
గృహములవచ్చిరా! పలుకరించవు కొంచెము చూపు చూతు ని
స్స్పృహుండవ యేని నిట్టులధరీకృతగాంగఝరంబు గీతికా
విహారణ మేలచేసెదు గవీప్రతిపాలనసత్క్రియాచణా!

ఎదురుగవచ్చి స్వాగతము నిచ్చిరో సాచిననస్మితాస్యసం
పదవిగజిమ్మి వారిసగపాలు నొసంగితో యేమిలేని నీ
యెదకయి యింతగాఁ బలుగులెత్తుచువచ్చిన వెఱ్ఱిగొల్ల లీ
నుదవతు లెంతకెంత కక్షిమానము చచ్చిరిరా! వ్రజేశ్వరా!

నునుఁజివురాకుతీపులు గనుంగొనలన్ మెలివెట్టి గాలితా
కునఁగదలాడుకన్నెలగగుర్పొడుపుల్ మదనార్థగామిగాఁ
గనుచుఁ దమాలపల్లవశిఖాచలనంబునఁ గామినీత్రపా
ఖనులను ద్రవ్వి చూగగొను కమ్మనివీసాగ సెంతచిక్కనో!

ఈగసనిమ్నగల్ పరువులెత్తి కళింగసుతాసమీపకాం
తారమునందుఁ బాయలయి త్రాచులపోలికఁ బ్రాఁకుచున్ ఫణా
వారముఱెత్తుచున్ గొలువవచ్చెడుఁ జిత్రముగా గసార్ద్రవాః
పూరమునూకృతుల్ భువనముగ్ధకిశోరుని నందనందనున్

సాక్షాత్కారము

ఈ యనిలాధ్వ మెల్ల నినదించెను మున్నొకప్రేమగీత దూరగమై
పోయినగీతతిన్ బింబమువోలిక నేదొ సినిస్వనించెదున్
రాయిడిపొందుచున్ దలఁచరాక వగర్చి పురానుభూతముల్
తీయనిభావముల్ స్మృతికిఁదెచ్చుకొనన్ వలవంతఁగుందగన్

ఒకసారి నాలోన నూహించి దేనిదో
స్త్రీవోలె సిగ్గుపొందెదను నేను
ఒకసారి మెదపొంగి యూఁగించి కవివోలె
మృదుకంఠమెత్తి పాడెదను నేను
ఒకసారి హృదయ మూరకబాధపడి కంట
తుదలందు నీరుజార్చెదను నేను
ఒకసారి వీతహేతుకముగా సౌఖ్యమ్ము
విరిసిపడ్డట్లు నవ్వెదను నేను

ఏ మహాభావమో వచ్చి హృదయ మావ
రించి నాసంధులను గదలించివైచు
ఆ మహాభావ మరసెద నన్నకొలఁది
నావిలోచనపథమెల్ల నల్లనయ్యె

అనవసరమ్ముగా హృదయమంతయు సంచలనమ్ముపొందిక
న్గొనలను బాష్పముల్ తరుముకొంచుఁ బ్రవాహముకట్టివచ్చు సే
ద్యనివినిపించినన్ హృదయతాపమువాపునదే యటంచుఁ గ
న్గొనెదను గాకపోయి కనుఁగొందును శూన్యములైనద్దెకున్ లన్

మనసున నేదియో చిత్రప్రమానలఁ జేరున నాఁగఁగపు స
ల్లని యొకపెద్దకాల్వ దవులన్ బ్రవహించెడునట్లు తోఁగాఁ
గనఁబడు, భావసుస్థిరతగాంచఁగఁ గన్నులుమూయుసంతలో
వెనుకటిలీలకూడఁ గనుపించక శూన్యతరంగ బయల్పడున్

ఇది అతిలోకభాష యొక్కొ యెంచఁగ గానికభావమో సరిగ
బని హృదయాంబుజాతమును వ్రచ్చి బయల్పడఁజూచు లోననే
యొదిగి చరించఁజూచు మరియున్ దనువెల్ల వడంకిపోవు నా
హృదయ మనంతవేగమున నిట్టట్టు కొట్టుకొనం దొడంగెడున్

అతిభయవేగసంచలితమైన హృదంతర మోర్వలేక యే
గతినయినన్ విదల్చుకొనఁగా మది నెంచెద దీనిఁ గాని నా
యతనములెల్ల వ్యర్థమయి యంతకుఁ బిట్టు వెట్టి నా
మతి కదలించివైచు నొకమాదిరిగా నిడునట్లయట్లుగా

ప్రతిదినముసంబునన్ హృదయభాగము తగ్గునటున్న యానగో
మతి కలదున్ గతింపక క్రమక్రమవర్ధితమైన గురాభవో
న్నతి యతిసూక్ష్మవైఖరిని నాహృదయాంతరితాంతరప్రవి
ష్టగమనంబులన్ జెలఁగి గేపెను నాగుప సయాలముట్టుగా

ఉద్వృత్తాగ్గములన్ నిరాకృతులుగావే సాకృతుల్ కాన్ప కా
దేదో నల్లదనాలలో ముసుఁగులై హేలాచలద్రేఖలై
ప్రోదిగట్టుడు నొల్కనై త్రిజగతీపుణ్యాంబు సాకారమై
నాదేహం బతివేలకంపము కనున్ సద్యస్త్వమున్ బొందెనన్.

సీ. దేవఁడో కుమారుఁడో వేదస్ఫురద్రాంజిన్నురుల్ ఫలించి యో
పోడిమిలేని నాహృదయమున్ దనవైపున కాకృషించు చు.
న్నాఁడు శిగ సట్టిచలితనవ్యమయూరపిలాసబర్హ స
ద్రూడభిరమ్యచూడుఁడు సరాగవిలోచనమందహాసుఁడున్

యమునానది

మేఘమ్ముల్ తలచూపై వియత్పథము గ్రమ్మన్ శర్వరీయామమునే
ఘోఘంటాధ్వని కంసరాజు చెఱసాలన్ సుప్తదౌవారికా
మోఘాక్రాంతతమోవిలుప్తనగరీ పోఁబో నీవు గంభీరవా
రోఘశ్యామలమూర్తి వేగెదవు ప్రాగ్దోషాంతభూమింబడిన్

క్రమ్మిన కాఱుమబ్బుపొరకాంతులు చాటుగ డిగ్గి నేల నా
సమ్మొనరింపఁ గంసుచెఱసాలను దేవకిగర్భసీమ జ
న్మమ్మును బొందు బాలుఁడు జనార్దను సేవల కేగుచున్ విహా
నమ్ములనుండి నీకు యమునా! నతిసేసిరి గట్టున్న దేవతల్

దయలేనట్టి మహానిశాచరశిఖాధౌరేయుఁ డాతండు ని
ర్భయుఁడై వసుదేవుఁ డాత్మజుని జంపన్ జేతి కందిచ్చు ప్ర
మయిపోవున్ జగదేకనాథశిశువం చావగ కల్లోలితా
మ్నాయసంరంభము పొందియుందువు నిలింపహ్రాదినీసోదరీ !

ఆ నిసి బాలకున్ గగములందున మెల్లనఁ బూని తా వ్రజ
స్థానముఁ జేరఁబోవ నెడఁదన్ వసుదేవుఁడు వచ్చినన్ జగ
త్ప్రాణుఁడు మెల్ల నీచె నఁట తారక లల్లన తొంగిచూచె సం
ధానఁట నీవు శాంతమధురాకృతి వైతివటే యినాత్మజా!

సలలితశాంతవీచివయి స్వచ్ఛసుధాకృతివై చనన్ భవ
ద్విలసితవాఃప్రవిష్టవసుదేవున కెన్న జలమ్ము పుక్కిలిం
తలయి తలన్ మురారిశిశుఁదాల్చిన నా హరిడింభమూర్తి కిన్
ప్రళయపయస్సముద్రవటపత్రశయానత నాఁడు సబ్బెఁగా

ఆ నీ గర్భ వినిస్సృతాంబువులలో నానందవీణాగళ
చ్ఛ్రీనృత్యస్వనమో త్రయీనినదమో చిల్లక్షిన్నమంజీర ఘుం
టానాదంబులొ వేణునిస్వనములో న్యగ్రోధపాలాశశ
య్యానిద్రాలయబాలునిశ్వసితమో ఘూరారావముల్ తోఁచెడిన్

*

నిరుక్తము

అనుకొనసకే మనోభవుని యాయుధవాసన సంచయంబు మో
సిన శకటంబులో బెంగగూడ జేయనగా జనుచుండి కొంపదె
లిన తుదికంగి నేలు వినలింపులు నన్నును దాకసియకుం
డిన దయలేని సేవక నిన్నును నీవుగ మెచ్చుకోవలెన్

తనువగు సందమేల్ల వనితాజనతాస్పృహణీయ మంచు గ
ర్వముగల యౌవనోదయధురాపరిసరితభావులున్న మా
ర్గమున నె కన్ను వాల్చకయ గర్వపురేఖను మొక్కలోని మేల్
గమనము నీవు నీవు ననుగాని యపాంగములొందుఁ బట్టవున్

నాలుగు లేక యే స్పృహయు బట్టక కారణమౌచు నెప్పుడో
ఒకసారి తోచినట్టు లుదయించిన మన్మథుడైన శాంతలే
గోలనికన్నులన్ మలగి చూడరు చూచిననాడె కనుల్
నాలుగు నట్టినామెడ విరామస్మృతి నీయగు నిద్రగంబుగా

ముక్కిడిదైన కోతియును మోమును నద్దమునందు గాంచి మే
నక్కసమందు నంచు దలచంగల యాత్మగతాభిమానమే
ప్రుక్కిలి నా దూసందమును గూర్చి వచింపఁ దలంపఁజాలనే
మిక్కిలి నీవు నామెడ గమించుటకై మొదలైనఁ జూడనే

నినుఁ గనుగొనంచనను నిద్దురపోవలదా! పగంటఁ జూ
చినఁ గలలోనవత్తును నిసీ, గనుగో వనుచున్ జిన్నుకుమ్మం
చనినది గుండె, దాని ననుమంటిన! నాకటువంటి యూహ శ్రీ
జనుస్పృశ బొత్తులేదను నిజమ్ము నెఱుంగనొ సన్నెఱుంగనో

ఇన్నియుఁ జెప్పి యేకనుల నెత్తి ననుం గనుగోవటంచు నే
నన్నది యేమన్యాయమని యూహిదవో! విను నాడుమంటినో!
యెన్ని తలంపులైన నుదయించు లయించు దరిద్రునందు; నా
యెన్నియు నేవి పుట్టుట లయించుటయే పరమార్థమౌగదా

నా వలపోత నీదు శ్రవణంబుల చేరద, యంతయోటికో,
నా వలపోత నోగి శ్రవణంబుల చేరద, యంతయోటికో

నావంతపోత వాక్ప్రకలనంబును బొందదన, భావరూపస్థా
భావముకూడ లోయెదకుఁ బట్టినజబ్బుగనై గణింపఁ జేయఁ
జేయక చేసినట్లు శుభ్రితి చేసిన యూహాలు మేము గట్టి ది
ఘ్రాయు లదృష్టజన్మలగునట్టేరు నాదగుమూర్తి మాదిరిగో
పాయుదు రింక నాదయిన భావమెట్టింగిగ యేని సన్నగో
మాయువు స్వర్గబుద్ధియగు నాశికి వెట్టగ వక్కిరింపులో
లేని మనోంతరాంతరవిలీన నిగూఢవిషాదగీతికా
నూననిరుక్త భావమిది నొవ్విన నొవ్వనుగంగ రాని ప్రా
ణానికి లోతులోని చలనంబును, సర్వజగచ్ఛ్వాసమనః
పాత్రిణసుదూరవర్తియగు భావము కానుకగాని కాన్కయే
ఈజగతీపరిభ్రమణ హేలకు వేలకు వేలు లక్షకో
ట్లై జరుగున్ మహాణువులయందున నేయణుగర్భసుందునో
రాజినకోర్కెమంటల భగం బితరాణు వెలుంగకుండ నో
రాజి తనంతటన్ పొనుగు రాయగరాదటవే ననుంబలెన్

రహోమధురిమ

నిన్నుఁ బిలచి నే నెప్పుడే నీవు మిన్ను
నందక త్రియ నని చెప్ప నభిలషింతు
జిలుగు క్రొన్నెలిసీడల తళుకుసంజ
తనుకు నొక్కరహఃస్థలమ్మునకుఁ దార్చి
ఆ రహోవేళ నాసృష్టియందు మలచు
ప్రత్యణుస్థితి పులకితభావ మొందు
నాలుకోలిపిన సంయోగ నూత్నసరసిఁ
బ్రత్యణుస్థిరసీధిక పరిమళించు
సాగరము చేరువేళకు శైవలిని, స
హాసన్నిధా భిన్నవేణిక యూచు నూత్న
సంగసంరంభ మధురలజ్జాశకలిత
మైనరీతులు నీయందు నవఘళించు

రాధ స్వప్నము

ఓ చెలి! రాత్రి నేను గలగనొక్కటిఁగంటిని, దానిలోఁ జగం
టీ చతురాంగజుండు మననెమ్మెయిఁ బుట్టించెన్, యశోదకన్న సాఁ
ఘాచరణంబునందొ నొకయద్భుత మన్మదరాజముల్ హ్రాగు
శ్రీచరణాంకితంబులుగ నృత్యముచేసె సకింకిణీధ్వనిన్

అది యొకమాయగా హృదయమందున స్వామినటించుచుండె న
న్నది తెలియంగవచ్చు నయినన్ బతిరూపము గానుపించదా
పదములు గానుపించుఁ బతిపాదతలంబులు చిల్కుమున్కు పూ
లెద వెదజల్లినట్లయి సమృద్ధిగఁ బుల్కలపంట యేర్పడెన్

నే నిదురించుచుంటి నని నేను తలంపఁగదుఁ గాని, మేలుకొ
న్నా ననునొక్క జ్ఞానకలనంబున దీపితమై, విచిత్రరే
ఖానటనాభిరామపదకంజములన్ గుచసీమ కాంతిసా
గరనిధి సొట్టలౌ మగలతో శిగిరిద్యుతిఁ బోల్కికిన్ జనెన్

పరిణతిపంగంబుగా నెమ్మగబల్కుగ వంచిన కాళిమాహిఁ జి
క్కనిపడగల్ హసించుచనుకట్టున గజ్జెలు మువ్వలున్ గల
స్వనములు పల్కఁగా నటనసల్పెను గొమ్మలనుండి రాలువం
పునరిగునాగకొత్రి తవిసెఘ్రాన్నులువానిపదమ్ము లుంచుచున్

చిగురులఁ గొట్టినట్టి పతిచిన్ని పదమ్ము లనుత్తమమ్ములన్
దవ్వులు మనోజహాళి ప్రతిభాఖున నూతనమాసుఖానుభూ
తి నెలయు నిల్లుగా నిరవధిన్ తరగంబడి కొత్రి తరంగగాఁ
గవిసినవాహినింబాత్రె సుఖానుభవంబొకఁ డేచె దీర్ఘమై

నా కిపు డింతసిగ్గు నను నాథునియూపసికాలు నొచ్చునో
నాక సుఖానుభూతిఁబడి నాయెద పుల్కలుకప్పు జారునో
నాక చెమర్చుబోఁ గసలుకన్నను నడ్డెను ముద్దటందు రా
యాకృతి నాథహేతునగు నాసుఖ మూతనికన్న నిష్టమై

వ్రాలిననాథుపావననఖబంధురనీ ప్రేంకుచద్వయంబు నీ
వాలిడికొన్న దేవళముపై నివిమానము లట్లుతోచి సే
వాలసహాసనుల్ మొగుడ నాతనివెన్క సటుత్ప్రయోధరాం
గోళితమూర్తికై మకరతోరణవైఖరి బాహ్వ స్వామికిన్

ఆ లలితంబులౌ నవసుగంధము పెచ్చుగ మున్నెలుంగుగాం
జాలనో వానియందము కుచద్వయి స్త్రీతగమైనమోహనమై
కేలగదించి కౌఁగిట లగించఁగ నేనె తెలంగ స్త్రీయగన్
స్త్రీలయు మధ్యగా యని వచించితి నే గనుగొంకవే చెలీ !

నిదురను మేలుకొంటి నని నిశ్చయమైనది యట్టి స్వప్నమ
న్నదినిజమైన దింకనయినన్ బులకించుటయైన నామెదన్
గదలుచునున్నయట్లు పసికాళులనోచెడి మేలుకొన్న నా
రొద యిది మేలుకొన్న దనుటె నిజమా? కలగనే యుంటా చెలీ!

అంత స్స్పృహ

నీ మురళీమనోజ్ఞామృతనిస్వనంబు
వినుచు నీమోమునందు నిల్పితిని జూపు
ఆ వదనసీమ వేణుగీతానురూప
మైన చలనంబులందున లీనమైతి

బొమలకదలిక తారకాభ్రమణరేఖ
అధరసంచాలనమ్ము నేత్రార్ధమీల
నమ్ము వీనిలో నేను తైన్యమ్ముపొంగి
నిన్ను సుందరమూర్తిగా నెన్నుకొంటి

లేతబాహుల నినుఁ గౌగిలించుకొనఁగ
నాకు మిక్కిలి కోర్కెయున్నదిర నాథ
అనుచు నిను గోర నెంత లజ్జాతిభార
కలుషనై కుంచుకొనును నాపలుకు సతము

ప్రాతస్స్తవము

లే! యింకన్ నిదురించు టేమిటికి లే! లే చిట్టినాతండ్రి! కృ
ష్ణా! యన్నా యి కళిందజాపులినదేశ క్రీడనార్థమ్ముగ
స్నే గోపకుల్ చూచి నీవురాఁడఁ జననా వేగమ్ము సేవయ్య తం
డ్రీ! సూర్యాదిత్యుని నాగసున్నల్ పసపు పండించెన్ గవాక్షమ్ములన్

ప్రక్కయంతయుఁ జెమ్మటి పద్మనాభ
యున్న చోటును పుష్కరమ్మట్లు పగసు
కొనును నీ వేమొ ప్రక్కంత క్రుమ్మినను నెమ్మ
ప్రక్కయోలు లుంట నీ విల్లు పండుకొంద

మొగము కడిగెదను లే సం
పెగ తొక్కనుగోల తెప్ప విప్పెదము నును వి
స్నగన్ను పసుపు మొగ్గవలెన్
నాగరపెదవిమీఁద వచ్చి దోబూచాడున్

ఇదిగో తండ్రికిఁ జట్టి నవ్వుదయమున్మోన్ లే! యదూత్తంస! నీ
మాఁదుగన్ గోవనిసందులకునై యూరెల్లఁ దా నేత్తెంచెదున్
గవ నెయ్యలరిలేక గజ్జియలు ఘల్లుఘల్లని గృహామ్మల్లఁ ద్రొ
క్కెదు నాట్యమ్ములు సేవనయ్య ప్రభువా! కృష్ణా! యశోదాత్మజా!

పాలపాల కన్నుల నిప్పి మజెమూసెదు చిట్టికి నిక్కమాడు, చ
క్కిలిగిలి యున్నదా? కలుదు, కేలును జాకను హత్తుకొంచు న
వ్వాల చిఱునెల్లుఁగోఁ జెనని పొంగె మహానవరేఖ తిర్గి య
వ్వలి మొగమై ముసుంచుకొని పండెద వల్లరికాగు లెమ్మురా

తాఱకలుకట్టగాఁ జెగుఁగుద్రచ్చినకన్నె ఫుమోఁత నిదరిలే
చి గురుగురు బాలెన్ నెగచి చిందులుఁ ద్రొక్కెదు పొద్దెక్కెయున్
సరి నును సిగ్గు నీడవు పసంగగాఁ బిడ్డన్ను నేడు తండ్రి యి
తసుగసమ్ము సిరునై యెదుగు మాచెను మీఁగడతోడ వెన్నతోన్

చాలు నిఁక నిద్ర లెమ్ము కృష్ణయ్య లెమ్ము
శేఁతక్రోఁతులై పండ్లిగిలించుకొంచు
నక్కి వీను తొంగికనుఁగొంచు నన్నుఁజూచి
పసువులిదెవరు నీదుసావాసగాండ్రు

పిరిదులనిచంద్రసంక సవరించెద నెత్తుపురాణి నేరఁ జైఁ
గుదురుగ నిల్పుదాన జడకుప్పెలు చేసెద జుత్తు దువ్వి యింకా
నిదురనుమాని పైడిబిగణించిబతె మొల్లఁగ లేవిగమ్ము నా
మొదగలయింద్రనీలమణిమోడిగ యల్లెదె మొల్ల లేచెదన్

ఒయ్యారమ్ముల నిద్రకాని నిదు రే లేవోయీ యశోదాశిశూ!
కయ్యమ్ముల్ మిగిలెన్ విచిత్రశిశువా! గొల్లమన్నలందెల్లనో
యయ్యా! కోపమువద్దులే యనను లే జో పైడిబిల్లావులే
సయ్యాటమ్ముగ నంటిలే యదుకులస్వామీ! గవానల్లభా!

అయ్యొ నిద్దురలేచెనా యంచు నడిగె
నందగోపుఁడు మీ యయ్య నుందరాంగ
కొసలుపరికిలఁబడి పులిగోరు నలిగి
పోవుచున్నది లేవరా బుచ్చితండ్రి !

అచ్చపు వేల్పుబున్న బుడతై తరఁగై గగుడాల్చువారిపై
వచ్చెడు చిట్టికోసమని వాఁకిట నున్నది యెవ్వ రోయి చే
బుచ్చుకొనుండు దానిఁ జిఱుపొంగులనవ్వులకన్నదమ్ములన్
విచ్చుచునున్న వాఁడు యదువీరుఁడు బుగ్గ గులాబిమొగ్గగాన్
చిమ్ములదూడనంక నెగజిమ్ముదుకోగలకన్న గోయిలో
గుమ్మమువద్ద నున్న దదిగో కను నీకయి నమ్మపాలగో
వమ్మ మ తీవు త్రాగకయ యా తనదూడను గూఁడఁ దాగినన్
దమ్మ ను తింక లే నురుసు లాగకమున్నగఁ దాగిపఁగావలెన్

అనఁగ ననఁగ నొక్క యబ్బాయి యున్నాఁడు
లిప్తంగోన నిద్ర లేచు నంట
కన్నువిప్పువఱకు గంటసేపనుకొమ్ము
కన్నువిప్పపైని గంటసేపు

దిండిది మంచ మిద్ది నెగఁద్రోంచుక లేవవలెన్ సుమంగళి శే
దండి యఁదేగతిన్ మసలినంతఱి సేవను బద్ధకంబు పో
దండి! జగమ్ము నిన్గొలువకు ద్వారమునొద్దనె వేచియుండె శే
వండి యదూద్వహా! విసువువచ్చెను ప్రాణము తల్లిగారికిన్
ఎత్తఱి చెల్ల వారి విసిగించరు మాదగు కోపలోన మా
మొ తనుమీఁద నెన్నగను బోలిక యింటనె యున్నదే కదా
నా తగవందుకో విడుగ మేల్కొనఁగాఁ దగదయ్య! అయ్యా! మే
న తలచాలికందుగసరా! నిజమే! యగువంశమందనా!

ఈ మెలనవ్వులో జనని యెంతటికోపము పోప్ర సంచు నీ
లేనెమదిలో నెఱుంగుదువు లే! పసిదొంగ! మరింకఁ జాలు లే
వోయి బడాయి! లేవఁగదవోయి! నమ్రం గడుపారకన్న తం
డ్రీ! యదువృద్ధలోచనమణిచ్ఛవిభూతిరశీనవల్లకీ!
అంతే కావలె విద్రిమేల్కొనవు నీ నన్నాయి తా వచ్చి యా
యింటామీఁగడ పాలు వెన్న తిని యద్దే చెప్పకుండన్ జనన్
సంతోషించితిఁ గంప్లువల్ల వడెఁ గన్నా! లేవరా యంచు నే
నెంతేనిం బలివాలుచుండినను నీ వింతేని విన్నావురా!

ఇంక నిద్దురలేవ నీ వెట్లుగాని
నెలలతగబడి నిబిడ్డ నిద్రిపోవు
నుర్వియెల్లఁ జాతుర్మాస్య లుండవచ్చు
నని జగంబునఁ జాటింతువయ్య? కొంటెక!

ఇఁకఁ జాలు లేవవోయీ
గొనుక కొలికికిఁ దెత్తుఁగాని యూగెల్లను నీ
వాక వేళ్ళప్పులే మూపా
లిక స్వామీ! లేవవయ్య లేవయ్య ప్రభూ!
వెనుకత్రిప్పుచేతులను గుప్పిళ్ళుపట్టి
కనులు నులుముచుంచెపి మణికట్లతోడ
విక్క - విలుచు నూగెని విద్రి యింక
సమ్మె నని యనుకొమ్మందువా! ముకుంద!

ఇది యేదోకథవోలె నున్నయది మీ కీ గాఁ బ్రీతిగొల్లల బ్రతుకా
యదువంశాంబుధిచంద్ర! నిద్ర యగి లేసట్లున్నదే తేలుఁగా
అదియుఁ గొంచెము సేపులోనఁ గడు పేదగుర్ర బతే నిండియు
న్నదియే యుట్లవియేమిదోఁ మిగిలెనా! సంజాస్పృకా! యాగిలో

ఇదియా నినుఁ గనవచ్చిన
యదపు చెడినకుట్రమునక లంగవాకన్నుల్
చెవరిన మందాగమ్ములు
చిదిపినకట్టెలకాని చిమ్ముచుమంటఁ

మతకరిబుద్ధు లెంతకును మానవు నిన్నుబట్టి గోపబ్రి
హ్మాత్రరముకాదు నాకడుపునం జెట్టుపుట్టితి నోరుగు నాలుగు నా
మెతకతనమ్ముగాక పుడమిఁ నినువంటికుమారు లుండురోగే
యతివగయాళిమూఁక యిపుడై పడిపోవును వచ్చి నాపయిఁ

గొల్లలగూడెముల్ తడకకొంపలు తల్పులు తేవు సీసు వెత్రి
పల్లెను మేటివైతి వాక పాతికక్రోఁతులు నీకుఁగోను మీ
రెల్లరు నుట్ల కెక్కు-సనికేను హుజూగ్స్నగదాగుస్తరి గుః
పిల్లలతోడ నింకఁగనుపింపుము యింకొకమాటు చెప్పనఁ

పాయకరాత్రులఁ గదలవద్దని చెప్పినమాట గాలికిం
బోయెను జాలుచాలు నటువోఁ బురుగుంటను బుట్రయుండు నా
లే యిఁకఁ గాళియుఁ దలఁచనే నిపుడైనను నాయగృష్ణ మ
న్నా ! యలకోటిదేవతలు నాఁడు నినుఁ బ్రతికించి గుంయాగే

చేతముకూడ పొమ్మసిలు చీఁకటిలోపల నల్లదొంగ వే
గితిని గానుపింతువు దరిద్రులకుఁ నిడురించువేళ నీ
వా తరుణమ్ము వేచికొని యంగజువెన్నలు దొంగిలింగు నీ
చేతము సుంతయుఁ గుణము చెందదురా నవనీతలుబ్ధుఁడా !

తనయింటఁ బాలు లేవో
తనయింటను బెరుఁగు లేదో తా నేమిటికో
వనజాక్షుఁ డూరి పైఁజని
తిని యాగీ లింటిపైకిఁ దెచ్చును చెప్పవూ !

ఎవఁడురా నాఁడు నన్నుఁ దా నేను వచ్చి
యయ్యా యనతాఁగప్పుగన్నుఁ డటంచుఁ జెప్పి
నిపుడు వచ్చినఁ దెలియుఁగదే నిశాపతి
శయనిశయుఁ ని న్నెఱుఁగను సేవకును లేఁడు

చెప్పి చెప్పి నా గొంతుక నొప్పిపెట్టెఁ
గొన్ని పెరుఁగులు నిటఁ దోడుకొనును గొనవు
తోడుకొనుచున్న పెరుఁగులు దోఁచెదేని
కాడుకొనుచున్న కాపురాల్ కాలిపోవు

ఆ మొగము సల్లుపెట్టెగు
స్వామీ నామాట గిట్టుబడి కాలేదా ?
ఆమోతలు నూఱుగువారికి
సామెత లేనిదిటికి వట్టి చాదస్తమ్ముల్
పన్నిని బుల్లి గోడుపులరాగము తీసెదు నీవు చేయతే
నన్నను చాలదా ! యటుల నందునఁ తో గజదొంగ లన్నకుం
గన్నులుకప్పు సియొడుపు గాని, నిజంబుగ నీకు నేడు నం
చన్నల ! వచ్చుచున్నదటరా ! కనులం దడియేది చెప్పరా !
అది అలాగున నేడ్వఁగావలయు రయ్యా ! గంగమార్తాండ ! క
న్నుగల్ నీళ్ళులుకూడ తెచ్చితివి కాదోయీ ! నటో త్తాస ! నో
నిది నిక్కమ్ముగ నేడ్చుచుంటివిగ ! యేమీసామి ! నీగుండె మెం
తనిరా ! అమ్మను నేడిపించుటకునైనం గొంకగింతేనియుఁ

పూ నాయనగా పడ్డాను
మా నాయనగారు నాడు మాంధాతగదే
లేనివిపో నస నాదలు
గానీ మాతండ్రి గుల్ల కదలుఁగుగనవే
ఎవరా బాబును గూర్చి గుట్టనిరి బా బెచ్చోటికిం బోయె తే
బనుల్ నాయొడిలోన నుండనుగదే ! బంగారునాతండ్రి ఆ
యెవరో గిట్టనివారగ లందురు శిశూ ! నే నెత్తుకొందుఁ నినుఁ
జివుగుంగేల్దోడ ముద్దుపెట్టుకొనరా! చిట్టీ! ననుం జెక్కిటన్

తా మెవ్వాగలు తండ్రి నిట్లనిరి నే నండించెదన్ నాగలన్
రా! మాబంగరునాన్న నెత్తుకొనెదన్ రావయ్య కృష్ణయ్య గో
డ! మా యాదవవంశదీపమణి యేడీ! చిన్నినందయ్య యే
డీ! మావేల్పుల కెల్ల వేల్పుదొర యేడీ! నాదు సిరా ప్రభూ!

నాలు నేస్వకుగా బాలు చచ్చిపోయి
నాకుగా నాదుబంగారునాన్న చిట్టి
కనులఁ గన్నిగ లెక్కించి కన్న కేను
ఆటయరదమ్ము తెమ్ము మానాయ్య నేఁడు

బుజముపైఁ బంచుకొని బాలు మొగము సూచు
కొనెడు నిలుచునాడు నన్నుఁ గన్గొనఁగ నిమ్ము
మనసు కిలికించితంబంగుకొనిన తండ్రి
తెమ్ము మొగము చిన్నగన్నులు తొంగలించు

నాగతనాలు, నామణులు, నావగహాలును, నిండ్రసీలపూ
హాగతి, నాదుముత్తెములహారము, వజ్రము, పుష్యరాగముల్
గోరిక లుబ్బఁగా దిగిన కుచ్చులసల్లకి, నామనస్సులో
నూరినతియ్యనీటిజల, యుల్లలనుజ్జ్వలనాగివేణియుల్

ముజ్జారే! చక్కిలిగిలి
బుజ్జాయికిఁ బొట్టమీద ముద్దిడుకొన్నన్
బొజ్జఁ గలవేమొ బుజ్జికి
ముజ్జగముల కిలకిలారు ముద్దులనవ్వుల్

మొగము కడిగించుకొనె మా
సొగసరి దువ్వించుకొనియె జుత్తును సొగసీ
సొగయుని చలిదన్నము తినె
ఖగరాడ్గతి వింక నేమి గంతులు త్రొక్కున్

ఝణఝణఝణక్వణనమ్ము లొనరింపఁ
గవ్వించు బంగరుమువ్వలగమి
కిణకిణకిణకిణస్వనములు వెలయింప
జిలుగురత్నాలగజ్జియలపేట

ఘుణఘుణఘుణఘుణధ్వనులు ఘనగర్జింప
నెఱి నగిషీల యందియలుజగాలు
ధణధణధణధణ ధ్వానమ్ము లొలయుగుంపఁ
గలుపు క్ష్వేళిత హాసాన్న గంధులసి

యమునకులోద్యానకేళి నాట్యమ్ము సేసి
సంగసగర్భసర్గసింహాంస గతిగానహాపె
నెమ్మి నాట్యవిహారము యశోదనన్నగోపసుతు
అందచందకళలు నడచెఁ గ్రిష్ణగానగాను

రా ధి క

నాకు నీతోనఁ గలసియుండని తగిగ
సుఖముఁ గలిపించి నన్ను నెంతగు విధించె
ప్రకృతిసౌభాగ్యమ్మ నుకలు యీ పాడుదేహ
మడ్డు నిలిచెరు; మానవుపేరి మైత్ర్యమానను

అకట! నాలుక రాదు మాటాడనైన
పార్వతీశంకరులై కొంతవగను ధన్యు
లా మహాత్ములకును దేహమాంగునై సఁ
గలిగె నైక్యమ్ము భేదమ్ము తొలగకున్న

పసు తెలుంగక భేద మొప్పరుపరాక
నీకు నాకైవ భేదమ్ము విగ్రగుణింప
రాక నిజముగా భేదము లేకయుండఁ
గలిసిపోదము ప్రేమపుగడ్డవోలె

పాలునీరమ్ము కలగలుపనొప్పు పగిదిని
దనము మాత్రముగాక, యంతరంగమందిది
ప్రేమను నిరంతరము ఘనీభవించునట్లు
కలసిపోయెడుగతి నను గ్రహింపుము నాథా

కలసిపోవుట యయ్యెను కలసినపుడు
నట్టిభావమ్ము కనరాక నైక్యమున్న
మాటకు మన యిర్వురిసంగమమ్ములనంగరాక
బోలు నవ్యర్థమే లేకపోవుగాక

కలసియుంటినె యెడబాటు వలనగలుగు
వేదనాదుఃఖము ననుభవింపలేను
నీ మనోహరరూపమ్ము నించుకగాని
మనధినిరోకిన దివ్యకృపాంబుధియును

బిగికౌగిళ్ళకు విరహాపు
బాగలకు దరిలేని ప్రేమపొంగను పొంగుల
జిగిపలుకులకును, నందని
దగు సంబంధంబు మనకు నమోఘమగుగాక

అమృతము

అచట మేల్ నడక నేరుచు గాలిపిల్లలు
కమ్మపూతావులు గుమ్మరించు
అచటఁ గోడెలు తల్లుల చనులపాల్ ద్రావి
యెగసి దూకుచు తోకలెత్తి పరుచు

అచటఁ దెల్లని సౌమపరిచయంబు విరఁజిమ్మ
లతిక లోలిఁ జివురుగుల తల లూచు
అచట నల్ల నిగనిగలు నావరించి విలాస
మనుపోల్కి ఘనముగాంబువులు చిలుక
అచటఁ బచ్చనిగనిగలు తాలిచినసేల
లేఁతపచ్చికచేఁ బిసాళించుఁ గడల
అచటఁ బిల్లనగ్రోవిలోని చిఱుఁదేనె
చినుకులను జిందు మా గొల్లచిన్నవాఁడు

మంచుఁజిన్కులజల్లు నించి వాయువు మల్లె
పూవుఁదావులతోడ వీచ దేమి ?
ఇగుదెసలందు బంగరుకాంతి విరఁజిమ్మ
యల నెమ్మిపురి విప్పి యాడ దేమి ?
పడగవిప్పి కిశోరపవనభుక్కు శిరమ్ము
పై నాతపత్రంబు పట్ట దేమి ?
తలదిమ్మచేఁ దుమ్మెదలు మ్రోయ ముసగుతా
నికిఁ బూవుఱేకులు విరియ వేమి ?
క్రొత్తనునుదేనెజడివాన కురియ దేమి
అగుగా! మా గోపబాలుని పదజలేజ
కింకిణులు మ్రోయఁ దామరకేలు పిల్లఁ
గ్రోవిబెజ్జమ్ములందునఁ గూర్చుచుండ

నిసువాలుందెలికన్నులో యితలుకుల్ నిద్దంపుభావమ్ము మే
లొడియన్ బిల్లనఁగ్రోవిపై మణులలో నుల్లాసకాంతుల్ తడం
బడఁగా ముక్కఁ అమృతప్పుఁగళలతో వంశంపుఁగ్రొందేనియల్
జడి వర్షించెనఁ గృష్ణమేఘము జగత్సంరక్తి గావించెదన్
బాలరాముఁడును నివుఁగూడి యమునానార్మ్య కసత్సైకత
స్థలులం బిచ్చుకగూండ్లు కట్టిన కరస్పర్శంబునన్ వేణుసం
కలితమ్మౌ సికతాలవమ్ములకె నీ గానంపుఁగ్రొందేనెమం
దలి మాధుర్యము తేటతెల్ల మఁట కృష్ణా వల్లవీవల్లభా !

పునుగుందావి పసల్ గుబాళింపు మోహంబుగనున్నైపైఁ బూసినమై
నును గంధంపు సువాసనాలహరి చిమ్ముల్ సుందరానందనిలిం
బునఁ జిందాడఁగఁ గ్రాంగిపోయిరి భవసౌగంధ్య గంధోత్కరా
న్నవభోగంబుల్ చిదత్రీతలై మధుగానాసక్త చిత్తుల్ మాధవా!

యమునాస్రోతసికిన్ గభీరతర పిపాసాయత్తమై పోయి క
చ్ఛము బ్రాపించెను గాన నీ వేణుగానస్వనగీతోత్థితుల్ స్రవిం
చు మరందమ్మును గ్రోలి యానంద నిలచ్చేన్ శ్యామసత్త్వామల
త్వము మాలిన్యము శంకతోఁ దినరా భావవ్యక్తనీలితచ్ఛవులా!

నవనవలాస్యముఁ గ్రొంజిగిననల్ పల్లి దేశాల జాలిఁ జేసి మల్
చివికిన పూవులన్నియును జెల్వపు జెక్కల నంగరాగములు తేం
ట్లవలె భవచ్చిరంబుపయిన న్నటియించెను నెమ్మికన్నులం
బవనకిశోరసంచలితమంజులతాంగను నీదుమాంగనుస్

అతులితమాధురీగసమునంగలి నిగ్గు స్రవింపఁ గాటుకన్
పరితపులు నీ మొగాన వెలుపం నమచూపులు మోహములతి యం
చితమ్మునుగాననిస్వనము చిందెడు సిగ్ గని సుందరాయుస్త్రీ
రితవివరమ్ములై యనుకరించును నిన్ను వేణుస్తు కేశవా!

అవని జనమ్ములం బ్రకృతియందున శాంతమ్మునుత్వ సారమనునీ
నవతలు గల్గుచోటఁ గననమ్మున నావసియించుచున్నావు హా
య విడనలేఁ గనంగ నవి యగ్రమువచ్చెడుఁ బాటపాడి నే
ణువుపయి గోపకాంతల మనోధృతి తూల్చెదవయ్య శౌరిగా!

కాంతాగమ్మును జాపలాలు యమునాకల్లోలినీ వీచికల్
కాంతాలోకము గోపులం గగఁగ నీ గానస్వనాంబుశ్చికా రా
నంతస్రోతసి లోకమెల్ల గననిన్నుస్రోతసీనాతకా
కాంతిమ్మై ప్రకృతిస్వరూపము గనైకస్నాత మాన్యోత్ హరీ!

*

స్నానసుందరి

ఆ చెలి నగ్నిత జలకమాడినయంతలోనె నీపు కృష్ణవే
ణీచలదూర్మికల్ గనసునీపగిన గనవైఖరిన్ సుధా
శోచులు గుర్తిస్సగించినవి ప్రోష్ఫులపడ్డ వెలందినవ్వలే
ఘూర్ణను బూష్పలై తరగమౌక్తికముల్ వెలిగించు వెన్నలై

ఈ నదిగాఢ స్త్రీప్రకృతియే మురియింతలోని కాముకత్వమే
లో నెఱమైనఁ బిగతడి నొత్తుకొనుచు దగునీపయోధరా
గారిగఁ బయస్స్వధానులయకంబులు గాటపుఁ గౌఁగిలింతలోఁ
బూనుసతీకపోలతలమ్ముల్ చెనురించినయట్లు నిల్చెడున్

నానయనంబు లీ సునతి నాని నునుంబులకల్ ఘటించిన
ట్టైన తనూలతన్ మునిగి యచ్చటనుండి మరల్పరావు, ఆ
జ్ఞానినుగుంబమైన చెలి నన్నని తీగ చెఱంగు మైపరి
తాపమము గాఁగ లాగికొని దాఁచఁగ లేదు తనూవిలాసమున్

తనివిగఁ గృష్ణలో జఘనదఘ్నముగా నిలుచున్న యీ వినూ
తన నునుగాత్ర సొంపులకు తాంగి సముద్భవదర్థమప్పుగో
జనము దగోలనై యనిమిషత్వము తెచ్చెడిఁ బొమ్మ నాకు నా
తనువున వేయికన్నులను దాల్చినయట్లయితిం బొరిం బొరిన్

ఈ నృదుచేతి నన్ బులకరింపఁగఁ జేసిన శ్రీమనోహర
స్నానపుమంగ్లితడీ ప్యాకములైన తనూవిలాసరే
ఖానునదాన తారకము చకచ్చకితద్యుతిమద్విలోచన
శ్రీనుగద రేఖ తా ననుసరించును బో తనసిగ్గులోనితే

జలముల నుండి యీ చెలియ చక్కని కాళులయందు నందెలుం
బలె పెనవైచి తజ్జఘనభాగము నాచి నెలంత నీటిలో
పలు సుమనింగిగంచి చిన్నిపడినన్ ననతోకఁ దెమల్చు పెన్దిమిం
గిలమున లక్ జలాంతరిత కేళియు గిభవితన్ భజింపెదన్

పంపలమూగు నీలమధుపప్రకరంబుల పట్టువోని గుబు
చెలి జడచుట్టలో నొదిగి చేరెదఁ గ్రొత్తతలంబుకొన్న పెం
డిలికొడుకైన తేఁటికగణిక దలమించని తేఁతయీడుకు కొ
డలు తన క్రొత్తపూవులజడన్ మాటి డాగిన నన్నె యుంగదే

నిలచిన సేతుబద్ధముగు నీటివలెన్ నిసునన్ బ్రిసాహసై
వెలలిన నీటివోలెఁ జిలువెచ్చని చూచినజంముసౌభద్ర గా
యుల నులివెచ్చనౌ తగగలాడిన నీటివలెన్ లతాంగి గాఁ
గిలికిల నవ్వినన్ శిలలు గీరిన నీటివలెన్ గనంబడున్

మతిపోరపాటు ప్రబ్బినసుమా మృగనైశై వలనుంతలంబుగన్
జతనుగ మీనుకన్నుల లస త్తరలాచ్ఛతరంగస్రుస్కలన్
దతపరిసి క్త దేహమునఁ డాఁ జనుపెంచెనొకో గలగ్నదే
వత మాటికాక యోల కనవచ్చును గామినిలో గ్రమతత్త్వముల్

నాకవితన్ విశాలజఘనా! ఒక యూచితిలేగు భావనీ
దాకృతిలేద యూరక గసాత్మత నే స్రవియించిపోగు నీ
వాకృతి యందమూచిన గసాత్మవు నీకును నా కవిత్వతా
శ్రీకత కల్గెనా పులకరించెను బొమ్మ గసప్రపంచముల్

కుపిత చాలనము

అవునవు నామొదే పరియతైనది నెగ్గిలువడ్డ దేమి నీ
పువు పెద అల్లలో నొలికిపోయెరు దేనెలు నేమి తేఁటిగా
లవిలిన నొక్కులయ్యెను వృథాపనిలేని కుధ్రాతి కేకితన్
జివురుల మొగ్రకెంపులను జెక్కెదు నీకనుగోసలం గ్లనీ!

ఏ విట నీను రాకకుఁ బ్రతీక్షయొనర్చుచుఁ గాగుచుంటి గ్రీ
ష్మానిలమట్లు రంయిమని సాగెదు వచ్చెదు పోదు దింతలో
మానిని! చెమ్మలేని నవమల్లిక చిట్టచిటారుకొమ్మన్పూ
వైనది నాడుగుండె పొగలైనది వాడియున త్తలైనగిన్

దూసినకత్తినా విషగధూపసన్నద్ధమై ఖరి నేసుమన్న నీ
యూ సాగసై నవ్వుదివ్యగ ఉద్రేకమైనవి నామొహంగనో
భాసురగాత్రి నీకుసితపవని క్రీ తెలిరాగంబులిలి
(శ్రీ)సరణమ్ములై జలజగంచెదు బాషిత వేగెలంబులై
గిన్వానుకోరిన్వాదుళ్ళ పొద రేగిన సవ్వడి చివ్వ రేగదో
జవ్వని చిన్నచీకటులు నాదైన వేడిమియూగ్బ్వని కేశగో
(రౌ)వ్విసనాదునారలంగు వెంచిన సూత్రాము లింతలింతలై
(క్ర)మ్వరగాన్ను నాళ్ళకు, తృగు(భ్రు)గంధ్యగమోఘఖడ్గికా!
దూకిన ఖడ్గవైఖరి నిధూంతహలాహలనిశ్చిఖరస్థధూ
మాకృతి కోపితాసితమహాభుజగీపరిణాహ ముగ్రన
స్థాకృతనై ల్కమసుపరిసత్వరుసస్థితి పాలవన్నెలల్
(ప్రా)కిసనీమహైకళలు గాచిన దేవతకే నమోనిరా!
ఓసి విచిత్రవిధానీ! మహామహత్త్వసంస్ఫురితాంగనగి
యూసను వాంఛితమ్ములు కరా! అగ్నిజేతనాన్య చేలనే
నాటిన భావనాటికల నాగన యుగాంతములంగా సిపు నీ
నై సరిపోగుమంటిమికదా! యిది (క్రొం)దగరాని బంగరై
నవనవసౌగ సౌగంధితసంబులంగ సరాజుల (క్రొం)గజపుళ్ళనే
శ్శెప్రసుస కూసకట్టిన గొబ్బురూగిపి! సీ కుపితాననాగం
చ్ఛవి నవమాసగీతపరిసర్పితభానశిఖాసమానమై
యుపుర! కదా దివస్సుగంధముప్రసూనమిక్యము సంభవిల్లగా
నామెనలో విచిత్రపరిణామము కన్నది నీమనో(జ్ఞ)
పాయతచాలనోద్ధతవిభావగనోగ్రశిఖాగ్రసంహతుల్
కామజనహ్నితేజ తలకట్టుగు సంజల వేగులై దూగా
పాయతనీపకాంతి నగవళ్ళగు నెట్టిసిప్పూసుమ్ములై
ప నొక భావనీకు నగి యుంచెడు రాజతవల్లి దేహాహాం
సీనతకూజితంబునలె జన్నరి పాలమొగిల్ జగాన మొగ్గుగ
గూవిన పెల్లచాంద్రవనే సగలక సన్నని విన్ని పాటలో
నీ విలువెల్ల సౌందర్యస్వతమాన్మథ మంజలిగా చేగ

రాధిక

ఓయి ! నాగసుడా ! నీయెడల నామనస్సే నిత్యాశంకిగాని నీ ప్రణయకుసుమము నాయెడల ననాఘ్రాతమోయి ! నీ ప్రేమవాహిని నాయందు అనాఘ్రాతమోయి !

మన మిద్దరము ఏకశయ్యాగతుల మైనప్పుడు నేను నా పాదములు నీసుకుమారపాదాలమీద వెయ్యడానికి వెనకతీయనోయి ! అప్పుడు నే నట్లా చేస్తున్నా నని నాకు తెలియదుకూడాను. కాని తరువాత అది తల్చుకుంటే యెంతతప్పు చేశానా అనిపిస్తోందోయి ప్రభూ !

నీవు నాదగ్గర లేనప్పుడు నా మనస్సు మిక్కిలి పరితపిస్తోంది నాగుండె బ్రద్దలై పోతోందికూడాను. కాని నిన్ను చూస్తానా నీకోసం నే నంత పరితపించినట్లే వుండదోయి నాకు మరి.

నేను నీకు నమస్కారం చెయ్యాలని నీ కూడదని నాకు తెలుసు; నీకు నమస్కారం చెయ్యాలని నే ననుకోనూను. కాని నీ స్నిగ్ధమంజుల ప్రణయగంభీరరూపం ఎదురుకుండా కనబడుతుండా, నాచేతు లప్రయత్నంగా రెండూ కలుసుకుంటున్నయ్యోయి !

నీకు నేను రంకుటాలునని లోకం చెప్పుకుంటోంది. అంచేత యిహ నీవు కనవడితే నీతో మాట్లాడ నని నిశ్చయంచేసుకుంటున్నానోయి ! కాని నీవు గడపముంగిటికొస్తే నీనవమృణాలనాళసుకుమార పాదాలు కఠినమైన నాగడప దాకి నొచ్చుతయ్యేమోనని నా కుచసీమపై మోపి పైటకొంగుతో నద్దుతున్నానోయి !

ఇదిగో, వెన్న పాలు పెరుగు తాగి బూరటిల్లిన బుగ్గలతో ఈ తడవ మా దొడ్డివాకిలికేసి తొంగిచూశావా చివురాకులవం టినీ బుగ్గలు నాచేతులు తాకి కందిపోతయ్యేమో నోయీ ? చెప్తున్నానుగా !